

Predgovor

U skladu s Planom publikovanja Agencija za statistiku BiH prezentira metodološki dokument „Strukturne poslovne statistike 2012., Aneksi I-IV i Statistika stranih podružnica FATS“.

U ovom dokumentu je prezentiran statistički sistem i detaljne informacije o istraživanju (obuhvat istraživanja, metode osnovnog prikupljanja podataka i proizvodnja rezultata, način mjerenja kvalitete i diseminacija podataka, kao i planirana poboljšanja u proizvodnji strukturnih poslovnih statistika) na osnovu kojeg se proizvode varijable i indikatori za Aneксе I-IV iz EU Regulative 295/2008., kao i metodologija statistike stranih podružnica u BiH (Inward FATS). Razvojem statističkog sistema i procesa izgradnje metapodataka ovaj dokument bit će sastavni dio metapodataka sa ciljem prezentiranja ne samo statističkih rezultata već i detaljne metodologije, pokazatelja kvalitete prezentiranih rezultata i unapređenja koja se poduzimaju u pogledu metoda prikupljanja podataka i proizvodnje rezultata.

Razvoj strukturnih poslovnih statistika odvijao se kroz projekte pomoći statističkom sistemu Bosne i Hercegovine provođenjem dva Pilot istraživanja. Prvo Pilot istraživanje provedeno za 2007. godinu nije bilo bazirano na Statističkom poslovnom registru i predstavljeno je u publikaciji „Poslovne statistike - Planiranje novih strukturnih poslovnih istraživanja u BiH“. Dalji razvoj Strukturnih poslovnih statistika je provođenje Pilot istraživanja za 2009. godinu sa ciljem dodatnog osposobljavanja statističara za provođenje istraživanja i poboljšanje metodologije. Istraživanje se baziralo na podacima Statističkog poslovnog registra (priprema okvira i izbor uzorka). Rezultati tog Pilot istraživanja su prezentirani u metodološkom dokumentu „Strukturne poslovne statistike - Pilot istraživanje za 2009. godinu“. U publikaciji su prezentirani instrumenti za provođenje istraživanja, priprema okvira i izbor uzorka, organizacija provođenja istraživanja, kontrola i analiza podataka i procjena totala.

U procesu pripreme i same realizacije Pilot istraživanja Strukturnih poslovnih statistika u punoj mjeri su se poštovali zahtjevi osnovne EU Regulative 295/2008 u ovoj oblasti statistike sa ciljem pune harmonizacije sa evropskim standardima.

Potpuna implementacija strukturnih poslovnih statistika u statistički sistem Bosne i Hercegovine odvija se postepeno do potpune implementacije EU Regulativa u ovoj oblasti statistike. Strukturne poslovne statistike koje su proizvedene za 2010., 2011. i 2012. potpuno su usklađene u pogledu definicija varijabli i indikatora. Predstoji usklađivanje u pogledu obuhvata statističkih jedinica, odnosno proširenje obuhvata na sve jedinice tržišne proizvodnje. Istraživanje strukturnih poslovnih statistika preduzeća za 2012. godinu je obuhvatilo sva preduzeća tržišne proizvodnje, a preduzetnici će biti uključeni kad se steknu uslovi za njihovo uključivanje.

Kroz GIZ projekat tehničke pomoći poslovnim statistikama u BiH razvijen je sistem za kompilaciju i uspostavljene su procedure za proizvodnju Inward FATS statistike.

U narednom periodu, planira se implementacija Aneksa VIII i IX EU Regulative 295/2008 u statistički sistem Bosne i Hercegovine.

Direktor

Zdenko Milinović

Sadržaj

Skraćenice.....	6
1. STATISTIČKI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE	7
1.1. Institucije	7
1.1.1. Naziv i sjedište nadležnih institucija	7
1.1.2. Odgovornost za strukturne poslovne statistike	7
1.2. Pravni osnov	8
1.2.1. Statistički zakoni.....	8
1.2.2. Pravo za prikupljanje podataka	8
1.2.3. Obaveza preduzeća da odgovore na statističke upitnike	8
1.2.4. Obaveza zaštite povjerljivih podataka.....	9
1.2.5. Pravo pristupa administrativnim podacima	9
1.2.6. Programiranje i planiranje poslova.....	10
1.3. Klasifikacije koje se koriste u BiH i entitetima.....	10
1.3.1. Klasifikacija ekonomskih djelatnosti.....	10
1.3.2. Regionalna klasifikacija.....	11
1.3.3. Klasifikacija proizvoda po djelatnostima (KPPD BiH 2010).....	11
1.3.4. Druge klasifikacije	12
1.4. Statističke jedinice	12
1.5. Statistički poslovni registar (SPR)	12
1.5.1. Opće informacije o SPR-u	12
1.5.2. Obuhvat populacije u SPR-u.....	14
1.5.3. Sadržaj zapisa u SPR-u	14
1.5.4. Ažuriranje SPR-a	16
STRUKTURNE POSLOVNE STATISTIKE (SPS) - Aneksi I - IV	19
2. STRUKTURNE POSLOVNE STATISTIKE (SPS) - Aneksi I - IV	21
2.1. Opće informacije o strukturnim poslovnim statistikama.....	21
2.2. Obuhvat podataka	22
2.3. Informacije prikupljene na nivou jedinice posmatranja	23
2.4. Metoda primarnog prikupljanja podataka	31
2.5. Postupci kompilacije.....	33
2.6. Kvaliteta	34
2.7. Diseminacija	36
2.8. Transmisija podataka Eurostatu	36

STATISTIKA STRANIH PODRUŽNICA (FATS)	37
3. STATISTIKA STRANIH PODRUŽNICA (FATS)	39
3.1. Inward FATS statistika u BiH	39
3.2. Obuhvat podataka	40
3.3. Metoda proizvodnje podataka	40
3.4. Popis i definicije varijabli	40
3.5. Diseminacija	41
3.6. Transmisija podataka Eurostatu	41

Skraćenice

BiH	- Bosna i Hercegovina
BHAS	- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
FZS	- Federalni zavod za statistiku
RZS RS	- Republički zavod za statistiku Republike Srpske
FBiH	- Federacija Bosne i Hercegovine
RS	- Republika Srpska
BD	- Brčko distrikt
EU	- Evropska unija
SPS	- Strukturne poslovne statistike
SBS	- Statistički poslovni registar
SPR	- Evropska Klasifikacija proizvoda po djelatnostima
EU CPA 2008	- Klasifikacija proizvoda po djelatnostima Bosne i Hercegovine 2010
KPPD BiH 2010	- Evropska Klasifikacija ekonomskih djelatnosti
EU NACE Rev. 2	- Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine 2010
KD BiH 2010	- Centralna klasifikacija proizvoda Ujedinjenih naroda
CPC Ver.2	- Evropska Klasifikacija teritorijalnih jedinica za statistiku
EU NUTS	- Lokalna administrativna jedinica
LAU	- Uprava za indirektno oporezivanje BiH
UNO	- Evropska komisija
EC	- Porez na dodanu vrijednost
PDV	- Foreign AffiliaTes Statistics
FATS	- Bosna i Hercegovina

1. STATISTIČKI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE

1.1. Institucije

1.1.1. Naziv i sjedište nadležnih institucija

U skladu sa administrativnim ustrojstvom i Zakonom o statistici Bosne i Hercegovine postoje tri službene statističke institucije u Bosni i Hercegovini:

- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS), smještena u Sarajevu, odgovorna za proizvodnju statistike na nivou Bosne i Hercegovine;
- Federalni zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine (FZS) smješten u Sarajevu, odgovoran za proizvodnju statistike za nivo entiteta - Federacija Bosne i Hercegovine;
- Republički zavod za statistiku Republike Srpske (RZSRS), smješten u Banja Luci, odgovoran za proizvodnju statistike za nivo entiteta - Republika Srpska.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u svom sastavu ima Podružnicu smještenu u Brčkom, koja je saodgovorna za proizvodnju statistike za Brčko distrikt (BD).

1.1.2. Odgovornost za strukturne poslovne statistike

- Odsjek strukturnih poslovnih statistika u Agenciji za statistiku BiH i Podružnica Agencije u Brčko distriktu BiH
- Sektor ekonomskih statistika u Republičkom zavodu za statistiku Republike Srpske
- Sektor poslovnih statistika u Federalnom zavodu za statistiku Federacije BiH.

Odgovornost Odsjeka strukturnih poslovnih statistika u Agenciji za statistiku je priprema metodološkog okvira i tehničke osnove za istraživanje, koordinacija entitetskih zavoda, proizvodnja, publikovanje i prezentiranje rezultata za Bosnu i Hercegovinu. Entitetske statistike su odgovorne za provođenje istraživanja (prikupljanje podataka, kontrolu, uređivanje) prema zajedničkom planu aktivnosti za istraživanje, kao i za proizvodnju i publikovanje rezultata za nivo entiteta.

1.1.3. Osobe odgovorne za Strukturne poslovne statistike

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine:

Tima Karačić

Bojana Cicović

Mia Vukoja

Telefonski brojevi:

(+387) 33 911 988

(+387) 33 911 978

E-mail adrese:

tima.karacic@bhas.ba

bojana.cicovic@bhas.ba

mia.simovic@bhas.ba

Federalni zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine:

Alma Čolpa

Aida Ljuca

Telefonski broj:

(+387) 33 206 452

E-mail adrese:

almac@fzs.ba

aidalj@fzs.ba

Republički zavod za statistiku Republike Srpske:

Sladana Nikić

Danica Babić

Telefonski broj:

(+387) 51 332 754

E-mail adrese:

sladjana.sebez@rzs.rs.ba

danica.babic@rzs.rs.ba

1.2. Pravni osnov

1.2.1. Statistički zakoni

Prema Zakonu o statistici Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 26/04 i 42/04) Agencija za statistiku je odgovorna za proizvodnju statistika u skladu sa EU standardima. Sporazumom o primjeni jedinstvenih metodologija i jedinstvenih standarda pri izradi statističkih podataka Bosne i Hercegovine (potpisan 10. 11. 2005. godine, na osnovu Odluke Visokog predstavnika i Zakona o statistici BiH) propisana je obaveza statističkim institucijama da u proizvodnji statističkih podataka primjenjuju jedinstvene metodologije i jedinstvene standarde.

Zakon o statistici u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 63/03) i Zakon o izmjeni i dopuni zakona o statistici u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 9/09) i Zakon o statistici Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 85/03) su usklađeni sa Zakonom o statistici Bosne i Hercegovine.

1.2.2. Pravo za prikupljanje podataka

Prikupljanje podataka vrši se u entitetskim zavodima za statistiku i Podružnici Agencije za statistiku (Brčko distrikt).

Članom 8. stav 2. alineja e) Zakona o statistici BiH definisano je da:

Agencija prikuplja, obrađuje i distribuira statističke podatke Bosne i Hercegovine u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima, a na osnovu podataka koje **dostave entitetski zavodi**, odnosno podataka koje neposredno prikupi Agencija. U te svrhe, Agencija može (i) prikupljati statističke podatke od bilo koje statističke jedinice u entitetima ako to smatra neophodnim za obavljanje svojih funkcija utvrđenih ovim zakonom; i (ii) prikupljati podatke za svoje funkcije utvrđene ovim Zakonom od institucija Bosne i Hercegovine, pravnih osoba na državnom nivou, međunarodnih organizacija koje djeluju na teritoriji Bosne i Hercegovine i firmi u vlasništvu ili pod kontrolom stranih osoba.

Članom 8. stav 2. alineja f) Zakona o statistici BiH definisano je da:

Agencija kada je to neophodno za kompilaciju statističkih podataka na nivou Bosne i Hercegovine, zahtjeva od entitetskih zavoda da osiguraju podatke na nivou pojedinačnih statističkih jedinica, koji mogu uključivati povjerljive podatke u skladu sa ovim zakonom i povjerljive podatke u skladu sa entitetskim zakonima.

Članom 3. Sporazuma o primjeni jedinstvenih metodologija i standarda je definisano:

U realizaciji svojih aktivnosti statističke institucije BiH dužne su koristiti statističke standarde, metodologije, klasifikacije i nomenklature propisane od strane Agencije u skladu sa standardima Evropske unije i međunarodnim standardima. U izradi statističkih standarda, metodologija, klasifikacija i nomenklatura, aktivno učestvuje Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Republički zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku. Propisivanjem statističkih standarda od strane Agencije za statistiku BiH, prestaju da važe odgovarajući statistički standardi korišteni na bilo kojem nivou teritorijalne organizacije Bosne i Hercegovine.

1.2.3. Obaveza preduzeća da odgovore na statističke upitnike

Članom 43. Zakona o statistici u FBiH i članom 8. Zakona o statistici RS propisano je da su i izvještajne jedinice dužne entitetskim zavodima i ovlaštenim organima za poslove statistike ili osobama koje su oni ovlastili, u određenom roku bez naknade i u propisanoj formi, dati potpune i tačne podatke o pojavama koje su utvrđene kao predmet statističkih istraživanja i omogućiti im provjeravanje datih podataka.

Članom 31. Zakona o statistici BiH definisano je:

Statistička jedinica (osim entitetskih zavoda) koja na pismeni zahtjev Agencije svjesno daje pogrešne ili netačne podatke koji su neophodni za ispunjavanje Programa, smatra se krivom za djela kažnjiva novčanom kaznom čiji iznos ne prelazi 5.000 KM ili zatvorskom kaznom u maksimalnom trajanju od dvije godine, odnosno kombinovanom novčanom i zatvorskom kaznom. Novčane kazne propisane su i entitetskim zakonima o statistici za izvještajne jedinice za prekršaj ako ne dostave tražene podatke u sadržaju i u određenom roku, odnosno ne dopune iskazane podatke u skladu sa uputstvima i u datim rokovima i ako dostave nepotpune ili netačne podatke ili onemogućće provjeravanje podataka.

1.2.4. Obaveza zaštite povjerljivih podataka

Obaveza zaštite povjerljivih podataka u Zakonu o statistici BiH definisana je sa pet članova:

Član 19. stav 3.

Povjerljivi podaci prikupljeni u statističke svrhe ne smiju se koristiti u druge svrhe, osim ako to nije propisano drugačije ovim zakonom.

Član 23.

Podaci koji su prikupljeni, obrađeni i pohranjeni u svrhu izrade statističkih podataka Bosne i Hercegovine smatraju se povjerljivim ako je putem tih podataka moguće neposredno ili posredno identifikovati statističke jedinice, čime se otkrivaju pojedinačni podaci.

1. Statistička jedinica se neposredno identifikuje putem naziva i adrese, odnosno putem zvanično dodijeljenog ili općepoznatog identifikacionog broja.
2. Posredna identifikacija je mogućnost utvrđivanja identiteta statističke jedinice putem dedukcije na osnovu podataka koji nisu navedeni u stavu 2. ovog člana. Kako bi se utvrdilo da li se statistička jedinica može posredno identifikovati, uzet će se u obzir sve mjere koje se na razuman način mogu koristiti da bi se identifikovala pomenuta statistička jedinica.

Član 25. stav 2.

Entitetski zavodi su obavezni da dostavljaju Agenciji sve podatke koje Agencija smatra potrebnim za izradu statističkih podataka Bosne i Hercegovine u smislu ovog zakona. Entitetski zavodi su obavezni da Agenciji dostave povjerljive podatke ako Agencija smatra da je to potrebno za unapređenje podataka i kvalitet koji statistički podaci Bosne i Hercegovine moraju zadovoljiti.

Član 26.

1. Statistički podaci Bosne i Hercegovine ne smiju se dostavljati korisnicima ukoliko sadrže ili otkrivaju povjerljive podatke. Grupe se sastoje od najmanje tri jedinice, a udio jedne jedinice u grupi ne smije preći 85 %.
2. Odstupanja od stava 1. odnose se na podatke o ekonomskoj situaciji prikupljene od preduzeća i drugih privrednih subjekata, kao i podatke o okolišu. Ovi podaci mogu se distribuirati, čak i ako rezultati ne zadovoljavaju uslove grupe iz stava 1. ovog člana, kada Agencija utvrdi da je to neophodno kako bi se osigurali bitni osnovni podaci i pod uslovom da statistički program predviđa distribuciju takvih podataka.

Član 29. stav 1.

Prilikom obavljanja svojih zadataka utvrđenih ovim zakonom, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine djeluje u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 32/01).

Zakoni o statistici u entitetima su propisali da se prikupljeni podaci koriste isključivo u statističke svrhe i ne smiju se prezentirati podaci koji na bilo koji način otkrivaju pojedinačne podatke.

1.2.5. Pravo pristupa administrativnim podacima

Članom 8. stav 2. alineja e) Zakona o statistici BiH, definisano je da:

Agencija prikuplja, obrađuje i distribuira statističke podatke Bosne i Hercegovine u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima, a na osnovu podataka koje dostave entitetski zavodi, odnosno podataka koje neposredno prikupi Agencija. U te svrhe, Agencija može (i) prikupljati statističke podatke od bilo koje statističke jedinice u entitetima ako to smatra neophodnim za obavljanje svojih funkcija utvrđenih ovim zakonom; i (ii) prikupljati podatke za svoje funkcije utvrđene ovim zakonom od institucija

Bosne i Hercegovine, pravnih osoba na državnom nivou, međunarodnih organizacija koje djeluju na teritoriji Bosne i Hercegovine i firmi u vlasništvu ili pod kontrolom stranih osoba.

Trenutno Agencija za statistiku nema pristupa administrativnim podacima od Uprave za indirektno oporezivanje (UNO) (PDV prijava), kao ni podacima završnih računa (Bilans uspjeha i Bilans stanja) koje prikupljaju i obrađuju informatičke agencije u entitetima. Krajem 2013. donesena je izmjena Zakona o indirektnom oporezivanju kojom su se stvorile zakonske pretpostavke za pristup individualnim podacima iz PDV prijave. U toku su aktivnosti na uspostavljanju procedura za preuzimanje tih podataka iz PDV prijave.

Republički zavod za statistiku RS-e ima pristup završnim računima, a Federalni zavod za statistiku FBiH tek treba da reguliše razmjenu podataka s Finansijsko-informatičkom agencijom koja prikuplja i obrađuje podatke iz završnih računa.

1.2.6. Programiranje i planiranje poslova

Važeći programski i planski dokumenti

Statistički program Bosne i Hercegovine za period 2013– 2016. i godišnji planovi rada (Plan za 2013.). Odluka Vijeća ministara o usvajanju Statističkog programa Bosne i Hercegovine za period 2013– 2016. objavljena je u „Službenom glasniku BiH“, broj 41/13.

Statistički programi i godišnji planovi rada entiteta se usaglašavaju sa Statističkim programom Bosne i Hercegovine, odnosno sa godišnjim planovima rada Agencije za statistiku.

1.3. Klasifikacije koje se koriste u BiH i entitetima

1.3.1. Klasifikacija ekonomskih djelatnosti

Naziv klasifikacije djelatnosti koja je u upotrebi

U statističkim institucijama u BiH od 2011. godine u upotrebi je Klasifikacija djelatnosti BiH (KD BiH 2010).

Datum kreiranja, objavljivanja i stupanja na snagu

Na osnovu članova 6. i 9. Zakona o klasifikaciji djelatnosti u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 76/06, 100/08 i 32/10), Agencija za statistiku BiH, donijela je Odluku o klasifikaciji djelatnosti BiH 2010, koja je objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 47/10 od 08. 06. 2010. godine. Odluka se primjenjuje od 01. januara 2011. godine. Svim ranije registrovanim preduzećima u Statističkom poslovnom registru (SPR) dodijeljene su i šifre djelatnosti iz nove KD BiH 2010. Preduzećima zasnovanim nakon 01. januara 2011. u SPR dodjeljuje se i pretpostavljena šifra iz stare klasifikacije. Dvije šifre djelatnosti, stara i nova bit će operativne u SPR-u i koristit će se za statističke obrade sve dok historijski podaci za sva statistička područja ne budu prevedeni prema KD BiH 2010. Završetak aktivnosti na implementaciji KD BiH 2010 u sva statistička područja, treba završiti prije početka 2015.

Uporedivost KD BiH 2010 sa EU - NACE

Klasifikacija djelatnosti BiH 2010 izrađena je na osnovu Statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti u Evropskoj uniji NACE Rev. 2 (*Statistical Classification of Economic Activities in the European Community - Revision 2*). Metodologija za statističku primjenu KD BiH je u potpunosti usklađena sa propisima EU (*European Parliament and Council Regulation No 1893/2006 of 20/12/2006 establishing the statistical classification of economic activities NACE Revision 2*). KD BiH 2010 nema dodatnog raščlanjivanja na petoj cifri, te je njena struktura identična strukturi NACE Rev. 2. S obzirom na to da je NACE Rev. 2 mnogo detaljnija od NACE Rev. 1. 1, te da na nivou razreda ima 615 kategorija, tri BiH statističke institucije (uz konsultaciju sa ostalim relevantnim BiH i entitetskim institucijama) usaglasile su da najniži nivo KD BiH 2010 bude nivo razreda, isto kao i u NACE Rev. 2.

Metoda klasifikovanja (razvrstavanja) po djelatnostima

Podaci o prihodima/prometu i broju zaposlenih poslovnog subjekta koriste se za potrebe klasifikovanja u glavne i sporedne djelatnosti.

Po završetku postupka registracije kod nadležnog organa (sud, ministarstvo, općina) kojim se dobiva odobrenje za obavljanje određene/ih djelatnosti na određenoj teritoriji, na način i pod uslovima propisanim zakonom, poslovni subjekti podnose prijavu za razvrstavanje po djelatnostima nadležnom entitetskom zavodu za statistiku i Podružnici Agencije u Brčko distriktu BiH.

Kod jednostavnih slučajeva, kada poslovni subjekt obavlja samo jednu ekonomsku djelatnost, glavna djelatnost poslovnog subjekta se određuje razredom KD BiH 2010, koji opisuje tu djelatnost. Ako poslovni subjekt obavlja više djelatnosti, razvrstava se u odgovarajući razred klasifikacije prema glavnoj (pretežnoj) djelatnosti, odnosno u djelatnost iz koje ostvaruje najveći dio ukupnih godišnjih prihoda/prometa ili u kojoj zapošljava najveći broj radnika.

Poslovni subjekt sam daje prijedlog za prvo razvrstavanje u odgovarajući razred klasifikacije. Ukoliko, prema rješenju o upisu u sudski registar ili rješenju organa koji vodi poseban registar može obavljati više djelatnosti, tada poslovni subjekt daje prijedlog glavne (pretežne) djelatnosti.

Jedinice registra se klasifikuju nezavisno jedna od druge. Jedinice u sastavu poslovnog subjekta trebaju se klasifikovati prema njihovoj vlastitoj djelatnosti. Djelatnost jedinica u sastavu određuje se prema vrsti proizvoda koje jedinica proizvodi, odnosno prema vrsti usluga koje jedinica obavlja, mada je, u velikom broju slučajeva, ona identična glavnoj djelatnosti matičnog poslovnog subjekta.

Promjenu djelatnosti poslovni subjekti mogu izvršiti podnošenjem zahtjeva za promjenu djelatnosti.

Postojanje vremenskih serija po novoj KD BiH 2010

Od 2013. godine za veliki broj statističkih indikatora obrada se vrši prema novoj klasifikaciji KD BiH 2010. Preračun historijskih podataka je izvršen unazad do 2005. godine, gdje god su postojale serije podataka. Za novije statističke podatke serije su preračunate unazad do prve godine redovne proizvodnje i publikovanja predmetne statistike. Redovna proizvodnja Strukturnih poslovnih statistika je zasnovana na KD BiH 2010, a podaci su raspoloživi za 2010., 2011. i 2012. godinu.

1.3.2. Regionalna klasifikacija

Naziv klasifikacije i nivo klasifikovanja

Ne postoji podjela BiH teritorija na hijerarhijske regije u skladu sa zahtjevima iz EU NUTS klasifikacije prostornih jedinica za statistiku (*Nomenclature des unités territoriales statistiques*).

NUTS regionalna klasifikacija dijeli svaku nacionalnu teritoriju na pet hijerarhijskih nivoa: tri osnovna nivoa, NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3, te dva dodatna nivoa lokalnih administrativnih jedinica: LAU1 i LAU2. (*Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics -NUTS*).

Među najvažnije kriterije za uspostavu NUTS klasifikacije spada broj stanovnika za: NUTS 1 /3 000 000 do 7 000 000/, za NUTS 2 /800 000 do 3 000 000/, za NUTS 3 /150 000 do 800 000/ stanovnika.

Veza sa administrativnom podjelom

Budući da u BiH ne postoji regionalna statistička klasifikacija prostornih jedinica, administrativna podjela koristi se i u statističke svrhe, tj. podaci se proizvode i publikuju na nivou BiH, entiteta i Brčko distrikta.

Bosna i Hercegovina je administrativno podijeljena na dva entiteta: Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku. Brčko distrikt BiH je posebna jedinica u sastavu BiH.

Federacija je podijeljena na 10 kantona: 1. Unsko-sanski kanton; 2. Posavski kanton; 3. Tuzlanski kanton; 4. Zeničko-dobojski kanton; 5. Bosansko-podrinjski kanton; 6. Srednjo-bosanski kanton; 7. Hercegovačko-neretvanski kanton; 8. Zapadno-hercegovački kanton; 9. Sarajevski kanton i Kanton 10. (Livanjski kanton). Republika Srpska je zvanično administrativno podijeljena samo na općine.

Broj općina na nivou BiH iznosi 142, od čega je 79 općina u Federaciji Bosne i Hercegovine, 62 općine su u Republici Srpskoj i 1 općina u Brčko distriktu BiH.

Grad Sarajevo čine 4 općine, Grad Istočno Sarajevo čini 6 općina.

1.3.3. Klasifikacija proizvoda po djelatnostima (KPPD BiH 2010)

Statistička klasifikacija proizvoda po djelatnostima, čiji su proizvodi sistemski razvrstani prema kriteriju ekonomskog porijekla i striktno se odnose na djelatnosti iz KD BiH 2010 u kojima se pretežno proizvode.

KPPD BiH 2010 se kao jedinstven standard primijenjuje u cijeloj Bosni i Hercegovini. Objavljena je u „Službenom glasniku BiH“, broj 30/2011 od 19. 04. 2011. godine. U statističkom sistemu BiH klasifikacija proizvoda po djelatnostima - KPPD BiH 2010 ima ulogu centralne klasifikacije proizvoda.

KPPD BiH 2010 usklađena je sa Statističkom klasifikacijom proizvoda po djelatnostima u Evropskoj ekonomskoj zajednici - CPA 2008 (*Statistical Classification of Product by Activity in the European Economic Community, 2008 version, EC No. 451/2008*), koja je kao centralna klasifikacija u obaveznoj primjeni u državama članicama EU od januara 2008. godine. CPA 2008 usklađena je sa Centralnom klasifikacijom

proizvoda Ujedinjenih naroda - CPC Ver. 2 (*Central Product Classification - Version 2*). Na osnovu te činjenice KPPD BiH 2010 je posredno usklađena i sa CPC Ver. 2.

1.3.4. Druge klasifikacije

Nazivi drugih klasifikacija

- Nomenklatura industrijskih proizvoda Bosne i Hercegovine - NIP BiH 2010
- Klasifikacija glavnih industrijskih grupa po namjeni - GIG (BiH)
- Klasifikacija tipova građevinskih radova - KVGGO BiH.

1.4. Statističke jedinice

Lista statističkih jedinica

- Preduzeće
- Lokalna jedinica
- Jedinica po vrsti djelatnosti
- Lokalna jedinica po vrsti djelatnosti

Definicije statističkih jedinica

Preduzeće je najmanja kombinacija pravnih jedinica koja čini organizacionu jedinicu za proizvodnju proizvoda ili usluga. Ima određen stepen autonomije pri odlučivanju, posebno pri raspoređivanju vlastitih resursa. Preduzeće obavlja jednu ili više djelatnosti na jednoj ili više lokacija. Jedno preduzeće može biti jedna legalna jedinica.

Jedinicu prema vrsti djelatnosti čine dijelovi preduzeća koji doprinose izvođenju djelatnosti na nivou jednog razreda (četverocifrena brojana oznaka) KD BiH 2010. Ona odgovara jednoj operacijskoj potpodjeli preduzeća. Sistem informacija u preduzeću morao bi za svaku jedinicu prema vrsti djelatnosti osigurati slijedeće podatke: vrijednost proizvodnje, vrijednost međufazne potrošnje, broj zaposlenih i ostvarenih sati rada, troškove radne snage i bruto investicije u fiksni kapital.

Lokalna jedinica je preduzeće ili dio preduzeća (npr. radionica, tvornica, skladište, kancelarija, rudnik) smješteno na geografsko određenoj lokaciji. Na svakoj lokaciji obavlja se neka ekonomska djelatnost u kojoj je zaposlena jedna ili više osoba (nekada samo dio radnog vremena) i radi za isto preduzeće.

Lokalna jedinica prema vrsti djelatnosti je dio preduzeća koje je smješteno na jednoj lokaciji u kojoj provodi samo jednu proizvodnu djelatnost (nivo razreda djelatnosti) uz stalno zaposleno osoblje.

Definicije statističkih jedinica koje se koriste u strukturnim poslovnim statistikama usklađene su sa definicijama iz EC Regulative o statističkoj jedinici za posmatranje i analizu (*Council Regulation No. 696/93. on the statistical units for the observation and analysis of the production system in the Community*). Za namjene strukturnih poslovnih statistika smatra se da je jedno preduzeće koje posluje na jednoj lokaciji identično jednoj lokalnoj jedinici. Jedinica u sastavu koristi se u smislu jedinice po vrsti djelatnosti.

Upotreba statističkih jedinica

- Pri registraciji: Preduzeće, Jedinica u sastavu
- Izvještajne jedinice: Preduzeće
- Jedinica posmatranja: Preduzeće, Lokalna jedinica ili Lokalna jedinica po vrsti djelatnosti

1.5. Statistički poslovni registar (SPR)

1.5.1. Opće informacije o SPR-u

Naziv registra

Statistički poslovni registar (SPR)

Odgovorne institucije za registar

Statistički poslovni registar (SPR) vodi i održava Agencija za statistiku BiH u saradnji sa Federalnim zavodom za statistiku FBiH, Republičkim zavodom za statistiku Republike Srpske i Podružnicom Agencije za statistiku BiH u Brčko distriktu.

Namjena registra

Statistički poslovni registar (SPR) je registar koji se vodi u cilju prikupljanja informacija o poslovnim subjektima u entitetima i Brčko distriktu BiH, tj. o poslovnoj zajednici u BiH u cjelini, koje su važne sa statističke tačke gledišta. SPR sakuplja i objedinjuje informacije iz različitih administrativnih izvora i iz statističkih istraživanja. Stoga se SPR može smatrati sistemom transformacije podataka iz administrativnih izvora u podatke koji odgovaraju statističkoj namjeni. Dizajniran je tako da predstavlja most između administrativnih i statističkih jedinica, te da se koristi isključivo u statističke svrhe.

Poslovna zajednica (populacija) određuje se s obzirom na statističke jedinice i statističke klasifikacije.

SPR je od fundamentalnog značaja za kompilaciju ekonomskih/poslovnih statistika i koristi se za različite namjene. Najvažnije su slijedeće namjene SPR-a:

- Za utvrđivanje i uspostavljanje statističkih jedinica
- Kao instrument za pripremu i koordinaciju statističkih istraživanja što uključuje: pripremu listi sa adresama na koje se dostavljaju upitnici; pripremu okvira populacije poslovne zajednice za koju se mogu dizajnirati efikasne sheme uzorka; pripremu osnove za proizvodnju ukupnih rezultata istraživanja na osnovu ankete da bi se dobila procjena za okvirnu ili ciljanu populaciju (grossing-up); izbjegavanje dupliranja ili izostavljanja u prikupljanju informacija o jedinicama; unapređenje podudarnosti između rezultata različitih istraživanja; unapređenje obuhvata ili otkrivanja grešaka; koordinaciju između odjeljenja koja vrše istraživanja svih djelatnosti; kontrolu statističkog opterećenja kome su izložena mala preduzeća (da se vodi računa o pitanjima koja se postavljaju) i da bi se izbjeglo uključivanje istih jedinica više puta.
- Kao oruđe za mobilizaciju administrativnih izvora - statistička istraživanja trebaju izbjegavati traženje informacija koje je preduzeće već dostavilo drugim organima. To je otežano zbog toga što administrativne jedinice ne korespondiraju uvijek sa statističkim jedinicama.
- Za kompilaciju podataka statistike poslovne demografije (zasnivanje, spajanje, pripajanje, preuzimanje, gašenje, restruktuisanje, stopa preživljavanja i stopa ubrzanog rasta i sl.) i povezivanje jedinica registra sa jedinicama iz administrativnih baza podataka.

Obaveza za registrovanje zasnivanja i gašenja subjekta

Registracija poslovnih subjekata je regulisana entitetskim zakonima koji su u skladu sa okvirnim Zakonom o registraciji poslovnih subjekata Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 42/04) koji se primjenjuje na sve poslovne subjekte zasnovane u BiH, kako od domaćih tako i od stranih pravnih i fizičkih osoba. Obaveze su u entitetima i Brčko distriktu BiH propisane slijedećim zakonima:

- Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine F BiH“, br. 27/05 i 68/05)
- Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 67/13)
- Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Brčko distriktu BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj 15/05).

Gašenje poslovnih subjekata vrši se objavljivanjem kod registarskog organa uz podnošenje zahtjeva za brisanje iz registra. Dan donošenja rješenja o brisanju smatra se danom prestanka obavljanja djelatnosti. U praksi postoje poslovni subjekti koji prestanu sa obavljanjem ekonomske djelatnosti i koji nikad ne podnesu zahtjev za brisanje nadležnim registarskim organima.

U SPR-u se aktivnost poslovnih subjekata uglavnom prati na osnovu dostave godišnjih finansijskih izvještaja, pa ako nisu podneseni finansijski izvještaji za posljednje dvije godine, za subjekt se smatra da je u smislu statistike neaktivan i stoga se ne uključuje u okvirnu populaciju za provođenje istraživanja.

Datum kreiranja i glavne izmjene u SPR-u

U 2008. godini, kroz CARDS Twinning projekat, uspostavljen je osnovni model SPR-a za BiH, za oba entiteta i Brčko distrikt BiH u skladu sa EU uredbom o SPR-u (Regulation EC No 177/2008). Kako po završetku projekta SPR još nije bio spreman za upotrebu u statističkim istraživanjima, u 2009. su izvršene određene izmjene i to: izmjene procedura za unos podataka iz administrativnih izvora; poboljšanje "batch" procedura radi smanjenja ručnog rada na ažuriranju podataka i uspostavljanje veze između aplikacije za pregled i ažuriranje SPR-a i aplikacije za stranu statističkih istraživanja, što dozvoljava navigaciju između jednog i drugog sistema.

Prvo punjenje podataka u SPR-u urađeno je iz administrativnih registara sa stanjem na dan 31. 12. 2008. Ažuriranje za preduzeća izvršeno je sa podacima iz godišnjih finansijskih izvještaja za 2007. i 2008.

Od 01. 01. 2011. u SPR-u je u primjeni nova klasifikacija djelatnosti, KD BiH 2010 (NACE Rev. 2). Primjena KD BiH 2010 u SPR-u uključuje dvostruko šifriranje poslovnih subjekata, što znači da svi poslovni subjekti trebaju imati dvije šifre djelatnosti, po staroj i novoj klasifikaciji. Tokom 2010. izvršeno je prešifriranje za

preduzeća i lokalne jedinice, a preduzetnici su prešifrovani u 2013. godini. Dvostruko šifriranje će se u SPR-u održavati sve dok sva statistička istraživanja ne prevedu historijske serije podataka na novu klasifikaciju djelatnosti što se intenzivno odvijalo u 2013. godini. Planirano je da proces implementacije u statistička područja bude završen do kraja 2014. godine.

Datum prve upotrebe za strukturne poslovne statistike

Početakom 2010. za potrebe izrade okvira i uzorka za pilot Strukturno poslovno istraživanje u BiH (EU Structural Business Statistics - Pilot SBS/2009), sa stanjem registra na dan 31. 12. 2009. godine.

1.5.2. Obuhvat populacije u SPR-u

Pokrivena djelatnost

SPR pokriva sve ekonomske djelatnosti u BiH, a prema KD BiH 2010.

Pokriveno geografsko područje

SPR obuhvata sve poslovne subjekte na teritoriji Bosne i Hercegovine. To uključuje poslovne subjekte (pravne i fizičke osobe) čija su sjedišta uprava smještena na rezidentnoj teritoriji države BiH, koju čine Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko distrikt BiH i obavljaju djelatnosti na teritoriji BiH.

Pokrivena klase po veličini subjekta

U SPR-u su uključeni svi poslovni subjekti, bez obzira na njihovu veličinu i način organizovanja.

Druga uključena ili isključena

U SPR-u još uvijek nisu obuhvaćene sve jedinice iz područja T, KD BiH 2010 - „Djelatnosti domaćinstva kao poslodavca; djelatnosti domaćinstva koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe“. Porodična poljoprivredna gazdinstva, koja pripadaju području A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov nisu u punom obimu u SPR-u, njihova registracija je uglavnom na dobrovoljnoj osnovi.

Preduzetnici su uključeni, ali kvaliteta i obim raspoloživih podataka nije dovoljno pouzdan za izradu okvira i uzorka na kome bi se provelo istraživanje.

Stopa pokrivenosti

Nema pouzdanih pokazatelja na osnovu kojih bi se utvrdila stopa pokrivenosti poslovnih subjekata SPR-om, ali se cijeni da je ona dosta visoka.

Vrsta jedinica u SPR-u

Jedinice koje se nalaze u SPR-u su:

- Administrativne jedinice
  - Pravna jedinica
  - Lokalna pravna jedinica
- Statističke jedinice
  - Preduzeće
  - Jedinica prema vrsti djelatnosti
  - Lokalna jedinica
  - Lokalna jedinica prema vrsti djelatnosti

1.5.3. Sadržaj zapisa u SPR-u

Nivo klasificirane ekonomske aktivnosti

Jedinice u SPR-u razvrstavaju se na osnovu najnižeg nivoa iz klasifikacije djelatnosti. U KD BiH 2010 (NACE Rev. 2) najniži nivo klasifikovane ekonomske djelatnosti je nivo razreda (četiri cifre).

Nivo zapisa geografske lokacije

Entitet, kanton/regija, općina i naseljeno mjesto. Adresa poslovnog subjekta uključuje naziv ulice sa brojem i poštanski broj.

Metoda klasifikovanja po veličini subjekta

Za klasifikaciju poslovnih subjekata po veličini koriste se dva kriterija: broj zaposlenih i godišnji prihodi/promet.

Klase po veličini prema broju zaposlenih:

1. 0– 9
2. 10– 19
3. 20– 49
4. 50– 249
5. 250 i više.

Klase po prihodima/prometu (hiljada KM)

1. 0 - 99.999
2. 100.000 - 499.999
3. 500.000 - 3.999.999
4. 4.000.000 - 19.999.999
5. 20.000.000 - 99.999.999
6. 100.000.000 i više.

U SPR-u koji se vodi u Agenciji za statistiku BiH raspoloživa su oba navedena podatka iz godišnjih finansijskih izvještaja u klasama u kojima su subjekti razvrstani, a za BD i u apsolutnim iznosima. Entitetski zavodi za statistiku raspolažu apsolutnim podacima za sve jedinice registra.

Registracija pravne forme

Pravna forma svake jedinice je upisana u SPR-u. Ovaj podatak preuzima se iz administrativnih registara.

Klasifikovanje stranog vlasništva

Strano vlasništvo jedinice izvodi se na osnovu podataka o tipu vlasništva i porijeklu kapitala iz administrativnih registara.

Registracija vlasništva

Tip vlasništva za svaku jedinicu je upisan u SPR. Podatak se preuzima iz administrativnih registara.

Registracija veza među subjektima (jedinicama)

Statističke jedinice su povezane u SPR-u. Postoje slijedeće veze:

- Pravna jedinica i Lokalna pravna jedinica
- Preduzeće i Pravna jedinice (za svaku pravnu jedinicu kreirano je jedno preduzeće u SPR-u)
- Lokalna jedinica i Lokalna pravna jedinica
- Preduzeće i Lokalna jedinica (razlikuju se veze između preduzeća i glavne lokalne jedinice, tj. sjedišta preduzeća i preduzeća i svih ostalih lokalnih jedinica).

Lista i definicije registrovanih ekonomskih varijabli

- Glavna djelatnost
- Broj zaposlenih
- Godišnji prihodi od poslovanja/Promet

Definicija Glavne djelatnosti: Glavna djelatnost statističke jedinice je djelatnost koja najviše doprinosi ukupnoj dodanoj vrijednosti jedinice. U praksi, to je djelatnost iz koje jedinica ostvaruje najveći prihod ili koju obavlja najveći broj zaposlenih.

Definicija Broja zaposlenih: Prosječan broj zaposlenih u godini, izračunat na osnovu 12 stanja na kraju mjeseca (podatak uključuje vlasnike koji rade, osobe odsutne kraći vremenski period (npr. bolovanje, plaćeno odsustvo), osobe u štrajku, radnike sa skraćenim radnim vremenom koji se takvim smatraju u skladu sa zakonom i koji su na platnom spisku, kao i sezonske radnike i pripravnike).

Definicija Prometa: Promet (Turnover) obuhvata sve fakturisane vrijednosti tokom referentnog perioda, koje odgovaraju vrijednosti proizvoda i usluga prodatih na tržištu trećim osobama. U obračun prometa uključuju se svi fakturisani porezi (osim PDV-a i sličnih odbitnih poreza), kao i troškovi koji se prenose na

kupca (transport, pakovanje i sl.). Isključuju se popusti pri prodaji, sniženja cijena, vrijednost vraćene robe, kao i subvencije dobivene od države, finansijski, vanredni i ostali prihodi.

Uskladenost definicija ekonomskih karakteristika u SPR-u s EU SBR Regulativom

Glavna djelatnost - Samo za određen broj subjekata moguće je koristiti preporučenu top-down metodu, zbog nedostatka relevantnih statističkih podataka u SPR-u.

Broj zaposlenih - Podatak usklađen sa EU SBR zahtjevima.

Promet (Turnover) - U SPR-u koristila se alternativna karakteristika „Godišnji prihodi od poslovanja“ do 2011., a od 2012. koristi se podatak o prometu. Podaci o prometu se preuzimaju iz godišnjih finansijskih izvještaja.

Podatak o „Neto aktivi“ nije obavezna ekonomska varijabla u SPR-u, stoga SPR ne sadrži podatke o neto aktivi za sve subjekte.

Druge registrovane karakteristike o poslovnom subjektu u SPR-u

Druge stratifikacione karakteristike su: sporedna djelatnost i pravni oblik organizovanja.

Identifikacione karakteristike su: trinaestocifreni poreski broj, statistički broj, puni naziv, skraćeni naziv, adresa (ulica i broj, poštanski broj, naselje, općina, kanton/regija, entitet), telefonski broj i e-mail.

Demografske karakteristike su: datum zasnivanja, datum prestanka aktivnosti, status aktivnosti i datum zadnje promjene.

Za pravnu jedinicu (administrativna jedinica) prate se slijedeće karakteristike: trinaestocifreni poreski broj; puni naziv i skraćeni naziv; djelatnost; datum registracije, datum zadnje promjene, datum gašenja; vlasništvo, porijeklo kapitala, pravna forma; status aktivnosti/neaktivnosti transakcijskih računa; entitet, kanton/regija (u Republici Srpskoj regije ne označavaju administrativne jedinice, već područne jedinice RZS RS van glavnog sjedišta: Banja Luka, Doboj, Bijeljina, Trebinje, Foča i Istočno Sarajevo), općina, naselje, poštanski broj, naziv ulice, kućni broj, telefonski broj, e-mail; odgovorna osoba i izvor informacija za ažuriranje SPR-a. Jedinice u Republici Srpskoj imaju matični broj „Registra jedinica razvrstavanja poslovnih subjekata i njihovih jedinica u sastavu“. Jedinice u Federaciji BiH u SPR-u imaju podatke „tip preduzetnika“ i „zanimanje preduzetnika“.

Za preduzeće (statistička jedinica SPR-a) prate se slijedeće karakteristike: identifikacioni statistički broj (dvanaestocifreni broj-prva cifra označava entitet, slijedi redni broj i posljednja cifra je kontrolni broj po modulu 11); trinaestocifreni poreski broj; status aktivnosti (aktivan, neaktivan, mirujući, zasnivanje-nepoznat status i neaktivan zbog sukcesije); puni naziv i skraćeni naziv; glavna djelatnost i sporedne djelatnosti (do tri različite sporedne djelatnosti); datum zasnivanja, datum zadnje promjene, datum prestanka aktivnosti; entitet, kanton/regija, općina, naselje, poštanski broj, naziv ulice, kućni broj, telefon, telefaks i e-mail; izvor informacija za ažuriranje i način vršenja ispravki (automatski ili ručno).

1.5.4. Ažuriranje SPR-a

Glavni izvori informacija za ažuriranje

Ažuriranje SPR-a vrši se u entitetskim zavodima za statistiku i Podružnici Brčko distrikta BiH iz više izvora.

Izvori podataka mogu se podijeliti u dvije grupe:

- Administrativni izvori (administrativne evidencije o poslovnim subjektima u različitim institucijama)
- Statistički izvori (informacije prikupljene kroz različita statistička istraživanja).

Podaci se redovno ažuriraju iz administrativnih izvora, a koriguju se informacijama prikupljenim kroz statistička istraživanja i druge dodatne izvore.

Kao dodatni izvori za ažuriranje podataka o jedinicama u SPR-u koriste se i informacije iz Poreskih uprava, tj. Jedinstvenog sistema registracije, kontrole i naplate doprinosa, podaci CB, internetske stranice, službeni glasnici i sl.

Frekvencija ažuriranja od strane SBR tima

Statistički zavodi u entitetima i Podružnica Brčko distrikta BiH u elektronskoj formi kvartalno dobivaju podatke iz administrativnih registara. Na osnovu ovih podataka, novozasnovani poslovni subjekti se automatski uključuju u SPR, a na isti način preuzimaju se i promjene u identifikacionim i demografskim karakteristikama. Ažuriranje podataka koji dolaze iz administrativnih izvora provodi se automatski. Ažuriranje ekonomskih varijabli (prihod/promet i broj zaposlenih) obavlja se jednom godišnje na osnovu godišnjih finansijskih izvještaja za prethodnu godinu dobivenih iz administrativnih izvora. Od 2013. godine podatak o zaposlenim ažurira se kvartalno na osnovu podataka Jedinstvenog sistema registracije, kontrole i naplate doprinosa. Podaci iz Jedinstvenog sistema registracije, kontrole i naplate doprinosa

odnose se na tekuću godinu tako da se mogu pratiti promjene podataka o zaposlenima, povećanje ili smanjenje u toku godine i te informacije mogu se uzeti u obzir kod odlučivanja o promjeni statusa aktivnosti preduzeća.

Ažuriranje podataka SPR-a podacima koji dolaze iz istraživanja obavlja se ručno. Za sada je ažuriranje omogućeno samo zaposlenim u Odsjeku za statistički poslovni registar u entitetskim statističkim institucijama i Podružnici Brčko distrikta BiH. Nakon dobivenih saznanja iz statističkog istraživanja, informacije se provjeravaju koristeći dodatne izvore podataka (ostala statistička istraživanja, podaci Centralne banke BiH, informacije sa internet stranica i službenih glasila) i tek tada se radi ručno ažuriranje podataka pojedinih poslovnih subjekata.

Frekvencija ažuriranja ulaznih podataka u administrativnim izvorima

U administrativnim registrima entiteta i Brčko distrikta BiH podaci o novozasnovanim jedinicama, kao i o promjenama na već postojećim jedinicama ažuriraju se dnevno.

Centralna banka BiH od svih banaka na području države dnevno preuzima podatke o promjenama nastalim na transakcijskim računima.

Iz Jedinственог sistema registracije, kontrole i naplate doprinosa koji je uspostavljen u Poreskoj upravi FBiH i Poreskoj upravi RS-a, kao relativno novog izvora informacija, dobivaju se mjesečno podaci o ukupnom broju zaposlenih.

Razmjena podataka SPR-a između statističkih institucija

Razmjena informacija o individualnim jedinicama registra (uz naprijed navedena ograničenja) između svih statističkih institucija obavlja se kvartalno (15. 01., 30. 04., 31. 07., 31. 10.). Ažurirane registre entitetske statističke institucije i Podružnica Brčko distrikta BiH dostavljaju Agenciji za statistiku BiH koja, nakon objedinjavanja podataka, cjelovit ažurirani SPR prosljeđuje entitetskim statističkim institucijama i Podružnici Brčko distrikt BiH. Ovo znači da sve statističke institucije imaju isti sadržaj podataka između dvije sukcesivne razmjene podataka.

2. STRUKTURNE POSLOVNE STATISTIKE (SPS) - Aneksi I - IV

2.1. Opće informacije o strukturnim poslovnim statistikama

Statistika strukturnih poslovnih istraživanja predstavlja opći okvir za prikupljanje podataka svih aktivnih tržišnih jedinica (preduzeća i preduzetnika). Na osnovu tih istraživanja proizvode se pokazatelji za referentnu godinu i pokazuju promjene u odnosu na prethodne godine. Većina varijabli iskazuje se vrijednosno po tekućim cijenama i stoga se i indeksi promjena odnose na promjene u vrijednosti.

Sadržaj strukturnih poslovnih statistika (SPS) u Evropskoj zajednici je propisan osnovnom EU Regulativom 295/2008.

Statistike koje se proizvode prema ovoj regulativi su grupisane u slijedeće module:

- Opći modul za godišnje strukturne statistike definisan je **Aneksom I**. Ovim modulom je uspostavljen opći okvir za sve tržišne djelatnosti, kojim su definisane **uslužne djelatnosti** za koje nije dat detaljan modul.
- Detaljni modul za strukturnu statistiku **industrije** definisan je **Aneksom II**,
- Detaljni modul za strukturnu statistiku **trgovine** definisan je **Aneksom III**,
- Detaljni modul za strukturnu statistiku **građevinarstva** definisan je **Aneksom IV**,
- Detaljni modul za strukturnu statistiku osiguranja definisan je u Aneksu V,
- Detaljni modul za statistiku kreditnih institucija definisan je u Aneksu VI,
- Detaljni modul za statistiku penzionih fondova definisan je u Aneksu VII,
- Detaljni modul za statistiku poslovnih usluga definisan je u Aneksu VIII i
- Detaljni modul za strukturnu statistiku poslovne demografije definisan je u Aneksu IX.

Trenutno se u statističkom sistemu Bosne i Hercegovine proizvode statistike za preduzeća za prva četiri Aneksa iz EU Regulative 295/2008.

Vrsta izvora

Statističko istraživanje.

Naziv izvora

Godišnje strukturno poslovno statističko istraživanje preduzeća. Kreirani su posebni upitnici u zavisnosti od djelatnosti (prema Aneksima) i veličini preduzeća.

Pravni osnov

Pravni osnov za provođenje istraživanja su tri zakona o službenoj statistici: Zakon o statistici Bosne i Hercegovine, "Službeni glasnik BiH", broj 26/04 i 42/04; Zakon o statistici Federacije Bosne i Hercegovine "Službene novine Federacije BiH", broj 63/03 i 9/09 i Zakon o statistici Republike Srpske "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 85/03. Pored toga, Srednjoročni statistički program Bosne i Hercegovine (2013–2016.) i odgovarajući entitetski programi kao i godišnji statistički planovi sadrže opširne informacije o sadržaju istraživanja, rezultatima, obavezama i rokovima.

U Evropskoj zajednici Strukturne poslovne statistike regulisane su Zakonom o statistici EU (Legal framework for European statistics EU Regulation 203/2010), osnovnom EU SBS Regulativom 295/2008 i regulativama za implementaciju 250/2009, 251/2009 i 275/2010.

Obaveza jedinica da daju podatke

Istraživanje je obavezno za izvještajne jedinice. Zakonima o statistici u sve tri statističke institucije predviđene su kazne za nepoštovanje odredbi u odnosu na obaveznost popunjavanja upitnika, tačnost i kvaliteta podataka i roкове za dostavljanje nadležnim statističkim institucijama.

Datum prve upotrebe izvora

Istraživanje u ovom obliku datira od 2010. Strukturno poslovne varijable i indikatori za Bosnu i Hercegovinu i entitete, na osnovu ovog izvora redovno se obračunavaju od 2010.

Referentna godina ovog izvještaja

2012.

Okvir istraživanja na kojem je izvor baziran

Preduzeća koja ulaze u okvir istraživanja su odabrana iz Statističkog poslovnog registra (SPR-a) na osnovu podataka o aktivnosti preduzeća u referentnom periodu (Završni računi - Bilans uspjeha i Bilans stanja).

Planirane promjene u pravnoj osnovi, obavezi jedinica da odgovore na istraživanje i okviru koji se koristi

Planirano je da se poboljša kvaliteta i ažurnost zapisa u SPR-u, posebno u dijelu koji se odnosi na šifru glavne djelatnosti preduzeća, sekundarnu djelatnost i lokalnu jedinicu, kao i pojednostavljenje pristupa drugim administrativnim izvorima i njihova analiza sa aspekta mogućnosti proizvodnje Strukturnih poslovnih statistika, (korištenje podataka iz PDV prijave i drugih administrativnih izvora).

Upitnici

Upitnici koji se koriste u istraživanju

Statističke institucije Bosne i Hercegovine uspostavile su jedinstven okvir za prikupljanje, obradu i proizvodnju Strukturnih poslovnih statistika za Bosnu i Hercegovinu i entitete u skladu sa EU Regulativom broj 295/2008. Dizajnirani su jedinstveni upitnici putem kojih se prikupljaju podaci. Za svaki Aneks (I-IV) Regulative kreirana su dva upitnika i to detaljni upitnik za preduzeća sa 20 i više zaposlenih i skraćeni za ostala preduzeća.

U godišnjem istraživanju za Strukturne poslovne statistike koristi se 8 glavnih upitnika:

- SPS/IND D - Detaljni upitnik za područje Industrije
- SPS/IND S - Skraćeni upitnik za područje Industrije
- SPS/GRAĐ D - Detaljni upitnik za područje Građevinarstva
- SPS/GRAĐ S - Skraćeni upitnik za područje Građevinarstva
- SPS/TRG D - Detaljni upitnik za područje Trgovine
- SPS/TRG S - Skraćeni upitnik za područje Trgovine
- SPS/USLUGE D - Detaljni upitnik za područje Usluga
- SPS/USLUGE S - Skraćeni upitnik za područje Usluga

i 3 dopunska upitnika:

- SPS/IND DO– Dopunski upitnik za područje Industrije
- SPS/GRAĐ DO– Dopunski upitnik za područje Građevinarstva
- SPS/TRG DO– Dopunski upitnik za područje Trgovine.

Planirane promjene u nacionalnim upitnicima

Planiraju se slijedeće promjene na unaprijeđenju postojećih upitnika:

- 1) Manje revizije postojećih upitnika uz konsultacije sa internim korisnicima podataka (nacionalni računi i kratkoročne statistike),
- 2) Kreiranje novih upitnika za potrebe pune harmonizacije strukturnih poslovnih statistika sa zahtjevima EU Regulative 295/2008 (poslovne usluge).

2.2. Obuhvat podataka

Pokrivene djelatnosti (aktivnosti)

Istraživanjem su obuhvaćena aktivna preduzeća iz Statističkog poslovnog registra (SPR-a) koji vodi i održava Agencija za statistiku BiH u saradnji sa Federalnim zavodom za statistiku FBiH, Republičkim zavodom za statistiku RS-a i Podružnicom Agencije za statistiku BiH u Brčko distriktu.

Obuhvaćena su aktivna preduzeća koja su, prema glavnoj djelatnosti, svrstana u slijedeća područja djelatnosti: B - Vadenje ruda i kamena, C - Prerađivačka industrija, D - Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša, F– Građevinarstvo, G - Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, H - Prevoz i skladištenje, I - Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo), J - Informacije i komunikacije, L - Poslovanje nekretninama, M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti, N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, P - Obrazovanje (privatna preduzeća), Q - Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite (privatna preduzeća) i S - Ostale uslužne djelatnosti, osim 94 - Djelatnosti članskih organizacija.

Pokriveno geografsko područje

Cijela državna teritorija Bosne i Hercegovine, koja uključuje Federaciju Bosne i Hercegovine i Republike Srpsku i Brčko distrikt.

Pokriveni razredi po veličini preduzeća (mjereno brojem zaposlenih)

SPS istraživanje pokriva sva aktivna preduzeća (preduzeća koja su podnijela završni račun) svih klasa zaposlenih iz djelatnosti koje su navedene u dijelu „Pokrivene djelatnosti“.

Ostala uključivanja ili isključenja

Preduzetnici nisu uključeni.

Izvještajne jedinice

Preduzeće.

Jedinice posmatranja

Nekoliko različitih vrsta statističkih jedinica koristi se u provođenje SPS istraživanja. Najveći broj SPS podataka odnosi se na „preduzeće“ kao statističku jedinicu. Za izračunavanje regionalnih podataka koristi se lokalna jedinica, a za izračunavanje čiste djelatnosti jedinica po vrsti djelatnosti.

Planirane promjene u populaciji ispitanika

Obuhvat istraživanja na potpunu poslovnu ekonomiju preduzeća je proširen u 2012. godini, a preduzetnici bit će obuhvaćeni kada se stvore pretpostavke za njihovo uključivanje (prešifriranje po NACE Rev. 2 u SPR-u i osiguranje podataka iz administrativnih izvora za redovno ažuriranje - broj zaposlenih).

2.3. Informacije prikupljene na nivou jedinice posmatranja

Posebni upitnici su kreirani za svaki Aneks (I-IV) iz Regulative 295/2008, kojima se prikupljaju podaci na osnovu kojih se mogu izračunati sve varijable koje se traže regulativom na nivou jedinice posmatranja. Za višegodišnje serije za Aneks III - Trgovina, kreirani su posebni upitnici putem kojih se prikupljaju podaci koji se traže u višegodišnjem periodu (promet po CPA klasifikaciji).

Popis i definicije varijabli

11 110 Broj preduzeća (Aneksi I - IV)

Broj preduzeća obuhvata sva preduzeća koja se bave tržišnom proizvodnjom i koja su registrovana u poslovnom registru u populaciju koja je predmet posmatranja. Ovaj broj se koriguje za greške, posebno greške okvira uzorka. Uključuju se samo aktivne jedinice, preduzeća koja su ostvarila promet ili imaju zaposlene u bilo kojem vremenskom periodu tokom referentne godine. Isključuju se sve privremeno neaktivne (uspavane) ili stvarno neaktivne jedinice.

11 210 Broj lokalnih jedinica (Aneksi I - IV)

Obuhvata broj lokalnih jedinica kako su definisane u Regulativi EU Vijeća br. 696/93, a koje su registrovane u poslovnom registru u populaciji koja je predmet posmatranja. Broj se koriguje za greške, posebno greške okvira uzorka. Lokalne jedinice moraju biti uključene čak i ako nemaju plaćene zaposlene osobe. Podatak trebaju uključiti sve jedinice koje su bile aktivne tokom bar jednog dijela referentnog perioda.

11 310 Broj jedinica prema vrsti djelatnosti (Aneksi II i IV)

Obuhvata broj jedinica po vrsti aktivnosti kako su definisane u Regulativi EU Vijeća br. 696/93, a koje su registrovane u poslovnom registru u populaciji koja je predmet posmatranja. Broj se koriguje za greške, posebno greške okvira uzorka. Pravi se procjena broja jedinica, kada ovaj tip jedinica nije registrovan. Podatak uključuje sve jedinice prema vrsti djelatnosti koje su bile aktivne tokom jednog dijela referentnog perioda.

12 110 Promet (Aneksi I - IV)

Promet obuhvata obračunate prihode od prodaje dobara i usluga od strane izvještajnih jedinica trećim stranama tokom referentnog perioda. Ostvareni promet uključuje sve carine i poreze na dobra i usluge fakturisane od strane jedinice sa izuzetkom poreza na dodanu vrijednost (PDV) i svih poreza tog tipa. Ostvareni promet, takode, uključuje sve druge troškove (transport, pakovanje itd.) proslijeđene na kupca, čak i ako su ovi troškovi posebno iskazani u fakturama.

Dobra proizvedena za vlastitu finalnu potrošnju ili investicije ne uključuju se u ostvareni promet. Umanjenja cijena, rabati i diskonti kao i vrijednost povratne ambalaže ne uključuju se u ovu stavku. Prihodi koji su u računima preduzeća klasifikovani kao drugi operativni prihodi, finansijski dohodak i vanredni dohoci i prihodi od upotrebe imovine preduzeća od strane trećih osoba (koji donosi kamate, autorske honorare, dividende i druge dohotke) ne uključuju se u ostvareni promet. Operativne subvencije primljene od vladinih institucija, takode su isključene.

12 120 Vrijednost proizvodnje (Aneksi I - IV)

Vrijednost proizvodnje mjeri vrijednost stvarno proizvedenih dobara i usluga od strane preduzeća, jedinice posmatranja. Vrijednost proizvodnje definiše se kao: ostvareni promet ili prihod od prodaje dobara i isporuka usluga; plus ili minus promjene na zalihama gotovih proizvoda i proizvodnje u toku; minus nabavke dobara i usluga za preprodaju (samo za dobra i usluge prodane tokom izvještajnog perioda); plus kapitalizovana proizvodnja; plus drugi operativni prihodi (uključujući subvencije na proizvode i proizvodnju). Prihodi i rashodi klasifikovani kao finansijski ili kao prihodi u obliku kamata i dividendi u računima preduzeća isključuju se iz vrijednosti proizvodnje. Kapitalizovana proizvodnja uključuje proizvodnju za vlastiti račun svih dobara koja su zadržana od strane njihovih proizvođača kao ostvarene investicije. Ovo uključuje proizvodnju fiksne materijalne imovine (građevina itd.) kao i proizvodnju nematerijalne imovine (razvoj softvera itd.). Kako je kapitalizovana proizvodnja neprodana proizvodnja ona se vrednuje po troškovima proizvodnje. Ova proizvedena kapitalna dobra uključuju se i u stavku investicija.

12 130 Bruto marža (Aneksi II - IV)

Bruto marža je je razlika između vrijednosti ostvarenog prometa od trgovačke djelatnosti i nabavne vrijednosti prodane trgovinske robe.

12 150 Dodana vrijednost po faktorskim troškovima (Aneksi I - IV)

Dodana vrijednost po faktorskim troškovima je bruto dohodak iz poslovnih aktivnosti nakon njegovog prilagođavanja za operativne subvencije i indirektno poreze. Dodana vrijednost prema faktorskim troškovima izračunava se iz ostvarenog prometa, plus kapitalizovana proizvodnja, plus drugi operativni dohodak, plus ili minus promjene na zalihama, minus nabavka dobara i usluga, minus drugi porezi na proizvode koji su vezani za promet, ali nisu odbitni, minus carine i porezi vezani za proizvodnju. Carine i porezi vezani za proizvodnju su obavezna, nepovratna plaćanja u gotovini ili naturi koji su nametnuti od strane vlade, u vezi sa proizvodnjom i uvozom dobara i usluga, zapošljavanjem radne snage, vlasništvom ili upotrebom zemljišta, zgrada ili druge imovine korištene u procesu proizvodnje, nezavisno od količine ili vrijednosti proizvedenih ili prodatih dobara i usluga.

12 170 Bruto operativni višak (Aneksi I - IV)

Bruto operativni višak je višak stvoren obavljanjem aktivnosti nakon što je izvršena naknada za uloženi faktor rada. Bruto operativni višak se izračunava iz dodate vrijednosti po faktorskim troškovima, kada se ona umanjuje za troškove zaposlenika. To je saldo koji ostaje na raspolaganju preduzeću, a koji mu dopušta da nadoknadi snabdjevače vlastitih fondova i dug, da plati poreze i konačno da finansira sva ili dio ulaganja u svoje investicije.

13 110 Ukupne nabavke dobara i usluga (Aneksi I - IV)

Nabavke dobara i usluga uključuju vrijednost svih dobara i usluga nabavljenih tokom obračunskog perioda za preprodaju ili potrošnju u proizvodnom procesu, isključujući potrošnju kapitalnih dobara koja

se registruje kao potrošnja fiksnog kapitala. Dobra i usluge koje su u pitanju mogu biti preprodane sa ili bez dalje dorade, potpuno iskorištena u proizvodnom procesu ili stavljena na zalihe. U ove nabavke uključeni su materijali koji direktno ulaze u proizvedena dobra (sirovi materijal, međufazni proizvodi, komponente), plus sitni alati i oprema koja ne spada u stalna sredstva. Takođe uključeni su i pomoćni materijali (maziva, voda, materijali za pakovanje, održavanje i popravke, kancelarijski materijali), kao i energetske proizvodi. U ovu stavku uključene su i nabavke materijala izvršene za proizvodnju vlastitih kapitalnih dobara. Usluge koje su plaćene tokom referentnog perioda, takođe su uključene nezavisno od toga da li su industrijske ili nisu. U ovoj stavci uključena su i plaćanja za sav rad izvršen od strane trećih osoba u ime jedinice, uključujući i tekuće popravke i održavanje, instalacijske radove i izradu tehničkih studija. Iznosi plaćeni za instaliranje kapitalnih dobara i vrijednost kapitaliziranih dobara se isključuju. Ukupne nabavke, takođe, uključuju sva plaćanja izvršena za neindustrijske usluge kao što su naknade za pravne i računovodstvene usluge, naknade za korištenje patenata i licenci (kada one nisu kapitalizovane), premije osiguranja, troškovi sastanaka dioničara i upravljačkih organa, doprinosi uplaćeni poslovnim i profesionalnim udruženjima, troškovi pošte, telefona i elektronskih komunikacija, transportne usluge za dobra i osoblje, troškovi reklame, provizije (kada nisu uključene u plaće i naknade), zakupnine, bankarski troškovi (isključujući plaćanje kamata), kao i sve druge poslovne usluge omogućene preduzeću od strane trećih osoba. Uključuju se i usluge koje su transformirane i kapitalizovane od strane jedinice posmatranja kao proizvodnja investicija za vlastite potrebe. Rashodi koji se klasifikuju kao finansijski rashodi u obliku kamata i dividendi isključuju se iz ukupne nabavke dobara i usluga. Nabavke dobara i usluga vrijednuju se po nabavnim cijenama, tj. u cijenama koje je kupac stvarno platio za proizvode, uključujući i sve poreze minus subvencije na kupljene proizvode, a isključujući vrijednost svih poreza tipa PDV-a. Svi drugi porezi i carine na proizvode stoga se ne odbijaju pri vrednovanju nabavke dobara i usluga. Tretman poreza na proizvodnju nije relevantan pri vrednovanju nabavke dobara i usluga.

13 120 Nabavka dobara i usluga nabavljenih za preprodaju bez dalje obrade (Aneksi I-IV)

Nabavke dobara i usluga za preprodaju su nabavke koje su namijenjena za preprodaju trećim osobama bez dalje obrade. To, takođe, uključuje i nabavke usluga od strane «fakturnih» uslužnih kompanija, tj. onih kompanija čiji je ostvareni promet sastavljen ne samo od agencijskih honorara zaračunatih na transakciju usluge već takođe i od stvarnog iznosa obuhvaćenog u transakciji usluge, npr. nabavke transporta od strane putničkih agenata. Nabavka dobara i usluga nabavljenih za preprodaju u istom stanju kako su i primljene vrednuju se po nabavnim cijenama isključujući odbitni PDV i druge odbitne poreze vezane direktno za ostvareni promet. Svi drugi porezi i carine na proizvode, dakle, ne odbijaju se pri vrednovanju nabavke dobara i usluga.

13 131 Plaćanja za agencijske radnike (Aneksi I-IV)

U ovaj podatak uključuju se plaćanja agencijama za privremeno zapošljavanje i drugim sličnim organizacijama koje omogućuju radnike poslovnim klijentima - preduzećima - na određeni vremenski period, sa ciljem da dopune ili privremeno zamijene radnu snagu preduzeća. Omogućeni radnici smatraju se zaposlenicima jedinice koja je pružila privremenu uslugu zapošljavanja. Međutim, ove agencije i organizacije ne vrše direktan nadzor njihovih zaposlenika u radnom prostoru preduzeća klijenta. Samo se plaćanja za nabavku osoblja koja nisu vezana za pružanje posebne industrijske ili neindustrijske usluge uključuju.

13 210 Promjene na zalihama dobara i usluga (Aneks III)

Promjene na zalihama (pozitivne ili negativne) razlika su između vrijednosti zaliha na kraju i na početku referentnog perioda. Promjene na zalihama mjere se vrijednošću ulaza na zalihe od kojih se oduzima vrijednost povlačenja sa zaliha i vrijednost gubitaka dobara držanih na zalihama. Zalihe se iskazuju u nabavnim cijenama isključujući PDV ako su one nabavljene od drugih jedinica, u suprotnom po proizvodnim troškovima. Među zalihama (i promjenama na zalihama), pravi se slijedeća podjela: zalihe gotovih proizvoda; zalihe proizvodnje u toku; zalihe dobara i usluga nabavljenih za preprodaju u istom stanju kako su i preuzete i zalihe sirovog materijala i potrošne robe. Uključuju se zalihe gotovih proizvoda ili zalihe proizvodnje u toku, koje je proizvela jedinica, ali koji još uvijek nisu prodati. Ove zalihe uključuju i proizvodnju u toku koja pripada jedinici, čak i ako su proizvodi koji su u pitanju u posjedu trećih osoba. Jednako tako, proizvodi koji se drže na zalihama jedinice posmatranja, a koji pripadaju trećim osobama se isključuju. Uključene su zalihe dobara i usluga kupljene sa isključivom namjerom da budu preprodane u istom stanju u kakvom su nabavljene. Isključuju se zalihe dobara i usluga koje se omogućuju trećim osobama na osnovu provizije. Proizvodi nabavljeni za preprodaju i skladištenje od strane uslužnih preduzeća mogu uključivati dobra (industrijsku opremu u slučaju «turnkey» tehničkog ugovora ili

objekata u slučaju stambenog naselja itd.) kao i usluge (pravo da koristi reklamni prostor, transport, smještaj itd.). U ovu stavku takođe su uključene zalihe sirovina i pomoćnih materijala, međufaznih proizvoda, komponenti, energije, nekapitaliziranog sitnog alata i usluga koje pripadaju jedinici.

13 21 1 Promjene na stanju zaliha dobara i usluga nabavljenih za preprodaju (Aneks III)

Ova varijabla definiše se kao promjene na stanju zaliha između kraja i početka referentnog perioda, a iskazuje se u nabavnim cijenama isključujući PDV. Promjene na stanju zaliha mjere se vrijednošću ulazaka na zalihe proizvoda nabavljenih za preprodaju od koje se oduzme vrijednost povlačenja sa zaliha i vrijednost svih periodičnih gubitaka dobara držanih na zalihama. U ove zalihe uključuju se dobra i usluge kupljene za isključivu svrhu preprodaje u istom stanju u kakvom su i nabavljeni. Isključuju se zalihe dobara i usluga koje se omogućuju trećim osobama na osnovu provizije.

13 21 3 Promjene na zalihama gotovih proizvoda i proizvodnje u toku (Aneksi II i IV)

Ova varijabla definiše se kao promjena u vrijednosti stanja zaliha između prvog i posljednjeg dana referentnog perioda svih gotovih proizvoda ili proizvodnje u toku, koji su proizvedeni od strane jedinice, a koji još uvijek nisu prodati. Ovi proizvodi uključuju proizvodnju u toku koja pripada jedinici, čak i ako su proizvodi koji su u pitanju u posjedu trećih osoba. Jednako tako, proizvodi držani od strane jedinice, a koji pripadaju trećim osobama isključuju se. Zalihe se vrijednuju po proizvodnim troškovima i vrjednuju se prije nego se izvrši usklađivanje vrijednosti (kao što je gubitak na vrijednosti).

13 31 0 Troškovi zaposlenika (Aneksi I-IV)

Troškovi zaposlenika definišu se kao ukupne nadoknade, u gotovini ili naturi, plaćene od strane poslodavca zaposleniku (redovnim ili privremenim zaposlenicima kao i radnicima koji rade kod kuće) u zamjenu za izvršeni rad od strane zaposlenika tokom referentnog perioda. Troškovi zaposlenika takođe uključuju poreze i doprinose za socijalno osiguranje zadržane od strane jedinice kao i obavezne i dobrovoljne doprinose na teret poslodavca. Troškovi zaposlenika dijele se na: plaće i naknade (13 32 0) i troškove doprinosa na teret poslodavca (13 33 0). Troškovi zaposlenika uključuju sve nadoknade plaćene tokom referentnog perioda, bez obzira na to je li to plaćeno na bazi radnog vremena, učinka ili po komadu i je li to plaćeno redovno ili ne. Uključene su nagrade, dopunske nagrade, trinaeste plaće (i slične dopunske nagrade), kao i plaćanja izvršena zaposlenicima u vezi sa otpuštanjem, smještajem, prevozom, troškovima života i porodičnim dodacima, provizijama, naknadama za dežure, prekovremenim i noćnim radom itd. Porezi i doprinosi za socijalno osiguranje i drugi iznosi kojim se zadužuju zaposlenici, a zadržani kao izvor od strane poslodavca uključuju se. Takođe uključeni su i troškovi socijalnog osiguranja za poslodavca. Ovo uključuje poslodavčeve doprinose socijalnog osiguranja za penziono osiguranje, zdravstveno, porodično, invalidsko, nezaposlenost, nesreće i bolesti na poslu, porodične dodatke kao i druge sheme. Naznačeni troškovi uključeni su bez obzira jesu li oni određeni zakonom, kolektivnim ugovorima te jesu li regulisani ili su dobrovoljni po karakteru. Plaćanja za agencijske radnike nisu uključena u troškove zaposlenika.

13 32 0 Plaće i naknade (Aneksi I-IV)

Plaće i naknade definišu se kao «ukupna obeštećenja (plaća, nagrada), u gotovini ili u naturi, koja se isplaćuju svim osobama koje se vode na platnom popisu preduzeća (uključujući i radnike kod kuće), kao naknada za izvršeni rad tokom računovodstvenog perioda». Ne pravi se razlika da li se plaćanje vrši na bazi radnog vremena, učinka ili po komadu i da li je to plaćanje redovno ili ne. Plaće i naknade uključuju vrijednost svih socijalnih doprinosa, poreza na dohodak itd. koji se isplaćuju na teret zaposlenika, čak i ako su sredstva zadržana od strane poslodavca i plaćena direktno shemama socijalnog osiguranja, poreznim vlastima itd. u ime zaposlenika. Plaće i naknade ne uključuju doprinose za socijalno osiguranje koji se plaćaju na teret poslodavca. Plaće i naknade uključuju: sve nagrade, bonuse, ex gratis uplate, "trinaeste plaće", plaćanja za raskid radnog odnosa (napuštanje firme), smještaj, prevoz, porodične dodatke, napojnice, provizije, dežurstva itd. primljene od strane zaposlenika. Plaće i naknade koje poslodavac nastavlja da plaća u slučaju bolesti, profesionalne nezgode, porodičnog odsustva ili skraćenog radnog vremena mogu se evidentirati pod ovom stavkom ili pod troškove socijalnog osiguranja, zavisno od računovodstvene prakse jedinice. Plaćanja za agencijske radnike ne uključuju se u plaće i naknade.

13 330 Troškovi socijalnog osiguranja (Aneksi I-IV)

Poslodavčevi troškovi socijalnog osiguranja odgovaraju iznosu koji je jednak vrijednosti socijalnih doprinosa koje plaća poslodavac sa ciljem da za svoje zaposlenike omogući pravo na korištenje određenih vidova socijalnih olakšica. Troškovi socijalnog osiguranja na teret poslodavca uključuju poslodavčeve doprinose za socijalno osiguranje shemama za penziono, zdravstveno, porodijsko, invalidno osiguranje, zatim za nezaposlenost, profesionalne nezgode i bolesti, porodične doplatke kao i za druge socijalne sheme. Uključuju se troškovi za sve zaposlenike uključujući radnike koji rade kod kuće i pripravnike. Uključuju se troškovi za sve sheme, bez obzira da li su oni propisani zakonom, kolektivnim sporazumom, ugovoreni ili dobrovoljni po prirodi. Plaće i naknade koje poslodavac nastavlja da plaća u slučaju bolesti, profesionalne nezgode, porodijskog odsustva ili skraćenog radnog vremena mogu se evidentirati pod ovom stavkom ili pod plaće i naknade, zavisno od računovodstvene prakse jedinice posmatranja.

13 41 1 Plaćanja za dugoročni rental i operativni lizing dobara (Aneksi II i IV)

Plaćanja za dugoročni rental uključuju sve troškove koji se odnose na iznajmljivanje materijalnih dobara od strane jedinice za period duži od jedne godine.

Operativni lizing je onaj lizing koji na zakupca suštinski ne prenosi sve rizike i dobitke koji su povezani sa pravnim vlasništvom zakupca. Pod ugovorom o operativnom lizingu, zakupac nabavlja prava upotrebe trajnog dobra za određeni vremenski period, koji može biti duži ili kraći i nije potrebno da bude utvrđen unaprijed. Kada period lizinga istekne, najmodavac očekuje da svoje dobro primi nazad u više ili manje istom stanju u kakvom ga je i iznajmio, izuzimajući normalno habanje i zastarijevanje. Prema tome period lizinga ne pokriva sav ili najveći dio, ekonomskog životnog vijeka ustupljenog dobra.

Plaćanje za operativni lizing dobara odnosi se na troškove korištenja materijalnih dobara stavljenih na raspolaganje jedinici kroz ugovor o operativnom lizingu.

Kada se svi rizici i dobiti u vezi sa vlasništvom, „de facto“ i ako ne i „de jure“ prenose od strane najmodavca na zakupca, tada se radi o finansijskom lizingu. U finansijskom lizingu, period lizinga pokriva sav ili najveći dio ekonomskog životnog vijeka trajnog dobra. Na kraju perioda lizinga zakupac često ima mogućnost da kupi dobro po nominalnoj cijeni.

Sva plaćanja u vezi sa finansijskim lizingom trebaju biti isključena iz ove varijable. Kod finansijskog lizinga nabavna cijena dobra, koje je u pitanju, treba se iskazati pod stavkom bruto investicije u vrijeme kada je nabavka dobra izvršena.

15 110 Bruto investicije u materijalna dobra (Aneksi I-IV)

Ova stavka uključuje sva investiciona ulaganja u sva materijalna dobra tokom referentnog perioda. Obuhvataju se sva nova i postojeća materijalna kapitalna dobra (sredstva za proizvodnju), bez obzira jesu li kupljena od trećih osoba, nabavljena ugovorom o finansijskom lizingu (tj. pravo da koristi trajno dobro u zamjenu za plaćanje rentala tokom unaprijed određenog i dužeg vremenskog trajanja) ili proizvedena za vlastitu upotrebu (kapitalizovana proizvodnja materijalnih kapitalnih dobara). Materijalna kapitalna dobra imaju vijek korištenja duže od godinu dana, a uključuju i neproizvedena materijalna dobra kao što je zemljište.

Nabavka dobara vrednuje se u nabavnim cijenama, tj. sa uključenim transportnim i instalacijskim troškovima, honorarima, porezima i drugim troškovima prenosa vlasništva. Vrijednost dobara stečenih putem finansijskog lizinga odgovara tržišnoj vrijednosti dobara kao da su ona nabavljena samo u godini sticanja. Ova vrijednost je u principu poznata iz ugovora ili može biti procijenjena sumiranjem onih dijelova rata koji pokrivaju nadoknadu izdataka za kapitalna dobra. Dio rate koji odgovara plaćanju kamate se isključuje. Za dobra stečena putem finansijskog lizinga vrijednost se treba bilježiti u vrijeme kada je dobro isporučeno zakupcu.

Materijalna dobra proizvedena za vlastitu upotrebu vrednuju se po proizvodnim troškovima. Dobra stečena kroz prestrukturisanje jedinice posmatranja (spajanje, preuzimanje, rasformiranje, podjelu) se isključuju. Nabavka sitnog alata koji nije kapitalizovan uključuje se u tekuće rashode. U ovu stavku, takođe, uključuju se sva dodavanja, prepravke, unapređenja i renoviranja koja produžavaju upotrebnog vijek ili povećavaju produktivni kapacitet kapitalnih dobara (sredstava za proizvodnju).

Troškovi tekućeg održavanja isključuju se kao i vrijednosti i tekući troškovi koji su vezani sa korištenjem kapitalnih dobara pod ugovorima o iznajmljivanju i operativnom lizingu. Godišnja plaćanja za imovinu korištenu prema ugovoru o finansijskom lizingu trebaju biti, takođe, isključena. Investicijska ulaganja u nematerijalnu i finansijsku imovinu su, isto tako, isključena. Kada je u pitanju bilježenje investicija gdje se fakturisanje, isporuka, plaćanje i prva upotreba dobra mogu odvijati u različitim referentnim periodima,

predlaže se slijedeća metoda kao objektivna. Investicijska ulaganja bilježe se kada je vlasništvo preneseno na jedinicu koja namjerava da ga koristi.

Kapitalizovana proizvodnja (za vlastitu upotrebu) bilježi se kada je proizvedena.

U vezi sa bilježenjem investicijskih ulaganja koja su završena prema utvrđenim etapama, svaki investicijski dio treba se bilježiti u referentnom periodu u kojem je završen.

15 120 Bruto investicije u zemljište (Aneksi II - IV)

Pod ovom varijablom, pored zemljišta, uključuju se i podzemni depoziti, šume i unutrašnje vode. Kada se zemljište nabavlja sa postojećim građevinama i vrijednost ove dvije komponente nije moguće razdvojiti, ukupna stavka bilježi se pod ovaj naslov ako se procjenjuje da vrijednost zemljišta premašuje vrijednost građevina. Ako se procjenjuje da je vrijednost postojećih građevina veća od vrijednosti zemljišta, ukupna stavka bilježi se pod stavku bruto investicije u postojeće građevine i strukture (15 13 0). Ovdje se, takode, uključuju i investicije u značajno unapređenje zemljišta nivelisanjem, polaganjem cjevovoda ili osiguravanjem cesta i puteva. Zemljište stečeno putem prestrukturisanja (kao što su spajanje, preuzimanje, rasformiranje, razdvajanje) isključuje se.

15 130 Bruto investicije u postojeće zgrade i građevine (strukture) (Aneksi II - IV)

Ovo investiciono ulaganje uključuje troškove nabavke postojećih zgrada i građevina (koje su bile ranije korištene), a koje su stečene tokom referentnog perioda. Kada se zemljište nabavlja sa postojećim građevinama i ako vrijednost ove dvije komponente nije moguće razdvojiti, ukupna stavka bilježi se pod ovaj naslov ako se procjenjuje da vrijednost postojećih građevina premašuje vrijednost zemljišta. Ako se procjenjuje da je vrijednost zemljišta veća od vrijednosti postojećih građevina, ukupna stavka bilježi se pod stavku bruto investicije u zemljište (15 12 0). Kupovina novih građevina, koje nikada ranije nisu bile korištene, isključuje se iz ovog naslova. Postojeće građevine i strukture stečene putem prestrukturisanja (kao što su spajanje, preuzimanje, rasformiranje, razdvajanje) isključuju se.

15 140 Bruto investicije u izgradnju i poboljšanje građevina (Aneksi II - IV)

Ova stavka pokriva rashode tokom referentnog perioda na izgradnju ili proširenje i poboljšanje građevina. Pod ovaj naslov uključuje se kupovina novih građevina koje nikada ranije nisu bile korištene. Ovdje se takode uključuju sva dodavanja, promjene, unapređenja i renoviranja koja produžavaju upotrebnii vijek ili povećavaju proizvodne kapacitete građevina.

Ovdje se uključuju ulaganja u trajne instalacije kao što su instalacije za snabdijevanje vodom, centralno grijanje, klimatizacija, osvjetljenje itd., kao i građevinski troškovi u vezi s naftnim izvorima, operativnim rudnicima, cjevovodima, vodovima za prenos energije, plinovodima, željezničkim linijama, lučkim instalacijama, putevima, mostovima, vijaduktima, slivnicima i drugim unapređenjima terena (gradilišta). Troškovi tekućeg održavanja isključuju se.

15 150 Bruto investicije u mašine i opremu (Aneksi II - IV)

Ova varijabla obuhvata mašine (kancelarijske mašine i dr.), specijalna vozila koja se koriste u radnom prostoru, ostale mašine i opremu, sva vozila i brodove koji se koriste u vezi sa poslovanjem. Uključena su motorna vozila, komercijalna vozila, kamioni kao i specijalna vozila svih tipova, brodovi, željeznički vagoni itd., nabavljeni kao novi ili polovni tokom referentnog perioda. Mašine i oprema stečeni putem prestrukturiranja (kao što su spajanje, preuzimanje, rasformiranje, razdvajanje) isključuju se. Ovdje se takode uključuju sva dodavanja, promjene, unapređenja i renoviranja koja produžavaju upotrebnii vijek ili povećavaju proizvodne kapacitete mašina i opreme. Troškovi tekućeg održavanja isključuju se.

15 210 Prodaja materijalnih investicijskih dobara (Aneksi II - IV)

Prodaja materijalnih dobara uključuje vrijednost ostvarenu prodajom trećim osobama postojećih materijalnih kapitalnih dobara (sredstava za proizvodnju). Prodaja materijalnih kapitalnih dobara vrijednuje se u cijenama stvarno primljenim (isključujući PDV), a ne po knjigovodstvenoj vrijednosti, poslije oduzimanja svih troškova prenosa vlasništva koji terete prodavača.

15 420 Bruto investicije u koncesije, patente, licence, trgovinske marke i slična prava (Aneksi II)

Investicije u koncesije, patente, licence, trgovinske marke i slična prava prepoznaju se kao neopipljiva (nematerijalna) imovina ako je, i samo ako je, vjerovatno da će buduće ekonomske koristi koje su

pripisuju imovini uticati na preduzeće i ako se troškovi imovine mogu pouzdano izmjeriti. Ovaj uslov primjenjuje se nezavisno od toga je li nematerijalna imovina nabavljena izvana ili je proizvedena interno za vlastitu upotrebu.

Koncesija je posao koji se obavlja pod ugovorom ili dozvolom koji su povezani sa stepenom ekskluzivnosti u izvršavanju posla unutar određenog geografskog područja. Na primjer, sportska arena ili javni park mogu imati koncesijske štandove; javne usluge kao što je snabdijevanje vodom mogu se obavljati kao koncesije. Vlasnik koncesije - koncesionar - posluje kao nezavisan posao i plaća ili fiksnu taksu ili procenat od prihoda ili profita ili oboje jedinici koja je u kapacitetu da dodjeli ekskluzivno pravo za prostor ili pogodnost. Koncesija uključuje prenos prava koncesionaru da koristi neke postojeće infrastrukture potrebne za obavljanje određenog posla (kakav je sistem snabdijevanja vodom u gradu).

Patent je pravni naslov industrijske imovine kojim se odobrava njegovom vlasniku ekskluzivno pravo komercijalnog eksploatiranja pronalaska na određenoj teritoriji i u određeno vrijeme. Patent daje pravo njegovom vlasniku da spriječi druge od (između ostalih stvari) izrade, korištenja ili prodaje takvog izuma bez autorizacije. U naknadu za ekskluzivno pravo iskorištavanja, objavljuju se tehnički detalji pronalaska. Patentirani pronalazak posjeduje svojstva: novost, inventivnost i industrijsku primjenjivost pronalaska.

Vlasnik licence dodjeljuje korisniku licence pod «intelektualnim vlasništvom» da obavlja neke poslove (kao npr. da kopira softver ili da koristi patentirani pronalazak) bez bojazni da će prekršiti pravo intelektualnog vlasništva kupljenog od vlasnika licence. Licence pod intelektualnim vlasništvom obično imaju nekoliko sastavnih dijelova, uključujući trajanje, teritoriju, produženje, kao i druge zahtjeve ograničenja važne za vlasnika licence.

Trgovinska marka je prepoznatljiv znak koji može biti predstavljen grafički. Kao konkurentski instrument, to je sredstvo za industrijske proizvođače i druge poslove da privuku i zadrže pažnju potrošača na način da oni razlikuju njihova dobra i usluge od proizvoda njihove konkurencije. Znak se koristi da omogući razlikovanje proizvoda ili usluga. Trgovinska marka može bit dvo ili tro dimenzionalna i može biti sastavljena od riječi, slika, boja i /ili zvučnih efekata i dr.

16 110 Broj zaposlenih osoba (Aneksi I - IV)

Broj zaposlenih osoba definiše se kao ukupan broj osoba koje rade u jedinici posmatranja (uključujući vlasnike koji rade, partnere koji redovno rade u jedinici i neplaćene članove porodice koji redovno rade u jedinici), kao i osobe koje rade van jedinice kojoj pripadaju i koja ih plaća (npr. trgovački predstavnici, dostavljači, timovi za popravke i održavanje). Podatak uključuje osoblje odsutno kraći vremenski period (npr. bolovanje, plaćeno odsustvo ili vanredno odsustvo) i takođe osoblje u štrajku, ali ne osoblje odsutno na neodređeni period. Takođe uključuju se radnici sa skraćenim radnim vremenom koji se takvim smatraju u skladu sa zakonom i koji su na platnom spisku, kao i sezonski radnici, pripravnici i radnici koji rade kod kuće, a na platnom su spisku jedinice posmatranja.

Broj zaposlenih osoba isključuje radnu snagu koja je omogućena jedinici od strane drugih preduzeća, osoblje koje obavlja poslove popravki i održavanja u jedinici posmatranja u ime drugog preduzeća, kao i osobe na obaveznoj vojnoj službi.

Kategorija neplaćeni članovi porodice odnosi se na osobe koje žive s vlasnikom jedinice posmatranja i rade regularno za tu jedinicu, ali nemaju ugovor o usluzi i ne primaju fiksni iznos plaće za rad koji obavljaju. Ovo se ograničava samo na osobe koje nisu uključene na platni spisak nekog drugog preduzeća u svojstvu njihovog osnovnog zanimanja.

16 120 Broj neplaćenih zaposlenih osoba (Aneksi I - IV)

Broj neplaćenih zaposlenih osoba definiše se kao broj osoba koje rade redovno u jedinici posmatranja i koje ne primaju nadoknadu za rad u obliku plaća, naknada, honorara, nagrada, plaćanja po komadu ili naknade u naturi (neplaćeni članovi porodice, vlasnici koji rade, a ne primaju nadoknadu u formi plaće i naknade).

16 130 Broj zaposlenika (Aneksi I - IV)

Broj zaposlenika obuhvata one osobe koje rade za poslodavca i koje imaju ugovor o zaposlenju i primaju nadoknadu u formi plaće, naknade, honorara, nagrada, plaćanja po komadu ili plaću u naturi. Sve osobe za koje su plaćanja zabilježena pod naslov troškovi zaposlenika u bilansu uspjeha preduzeća trebaju biti uključeni čak i ako u nekim slučajevima ne postoji ugovor o zaposlenju. Veza poslodavac zaposlenik postoji kada postoji sporazum, koji može biti zvaničan ili nezvaničan, između preduzeća i osobe (naravno ako su u taj odnos ušli dobrovoljno od obje strane) po kome osoba radi za preduzeće u zamjenu za nadoknadu (plaću i dr.) u gotovini ili naturi. Smatra se da je radnik zaradio plaću u određenoj jedinici ako prima plaću ili naknadu od jedinice bez obzira gdje je rad obavljen (u sjedištu jedinice ili van proizvodne

jedinice). Radnici agencija za privremeno zapošljavanje smatraju se da su zaposlenici tih agencija, a ne jedinice posmatranja (mušterije) u kojoj oni rade.

Posebno i slijedeći zaposleni smatraju se zaposlenicima: plaćeni vlasnici koji rade; studenti koji imaju zvanično angažovanje pri čemu oni doprinose procesu proizvodnje jedinice u zamjenu za naknadu i/ili usluge obrazovanja; radnici koji rade kod svoje kuće ako postoji određen sporazum da se radnici kod kuće plaćaju na bazi izvršenog posla i da su oni uključeni na platni popis. Broj zaposlenika uključuje radnike sa skraćenim radnim vremenom, sezonske radnike, osobe u štrajku ili na kratkoročnom odsustvu, ali isključuje osobe na dugoročnom odsustvu. Broj zaposlenika ne uključuje volontere.

16 140 Broj zaposlenika u jedinici ekvivalentnoj punom radnom vremenu (FTE) (Aneksi I - IV)

Broj zaposlenika u jedinici ekvivalentnoj punom radnom vremenu (FTE) je broj zaposlenika pretvoren u ekvivalent punog radnog vremena. Podaci o broju osoba koje rade manje od standardnog radnog vremena u odnosu na radnike koji rade cijelu godinu puno radno vrijeme, trebaju se pretvoriti u ekvivalente punog radnog vremena. Konverzija se vrši prema podacima za zaposlenika u jedinici koji je radio puno radno vrijeme tokom cijele godine. FTE je zbir izvršenih radnih sati podijeljen sa prosječnim godišnjim brojem radnih sati, na poslovima sa punim radnim vremenom, unutar ekonomske teritorije. Pošto se dužina punog radnog vremena mijenja tokom vremenskog perioda i razlikuje se po pojedinim djelatnostima, u svakoj grupi posla moraju biti korištene metode koje uspostavljaju prosječnu proporciju i prosječne sate za poslove kraće od punog radnog vremena. Prvo mora biti procijenjeno standardno sedmično puno radno vrijeme za svaku grupu posla. Ako je moguće, grupe poslova mogu biti definisane, unutar djelatnosti, prema spolu i (ili) vrsti posla. Odgovarajući kriteriji za određivanje ovih podataka mogu se utvrditi na osnovu sati koji su regulisani ugovorom zaposlenika. Ekvivalent punog radnog vremena računa se posebno u svakoj grupi posla, a potom sumira. U ovu kategoriju uključeni su ljudi koji rade manje od standardnog radnog dana, manje od standardnog broja radnih dana u sedmici ili manje od standardnog broja sedmica (ili mjeseci) u godini. Konverzija se vrši na bazi odradenog broja sati, dana, sedmica ili mjeseci.

16 150 Broj izvršenih sati od strane zaposlenika (Aneksi II i IV)

Ukupan broj sati izvršen od strane zaposlenika predstavlja agregirani broj sati koji su stvarno izvršeni za ostvarenu proizvodnju u izvještajnoj jedinici tokom referentnog perioda.

Ova varijabla isključuje plaćene sate, koji nisu stvarno izvršeni kao što su godišnji odmori, praznici, bolovanje i sl. Ovo takođe isključuje pauzu za objed i putovanje na relaciji kuća i posao. Uključeni su sati stvarno izvršeni tokom redovnog radnog vremena, dodatni radni sati, vrijeme koje je provedeno na mjestu rada na zadacima kao što su npr. priprema gradilišta i vrijeme koje odgovara kratkim periodima pauze za vrijeme posla.

Ako tačan broj izvršenih sati nije poznat, procjenjuje se na bazi teoretskog broja radnih sati i prosječne stope odsustva (bolest, porodijsko odsustvo itd.).

20 110 Nabavka energetskih proizvoda (u vrijednosti) (Aneksi II i IV)

Nabavka svih energetskih proizvoda tokom referentnog perioda uključuje se pod ovu stavku samo onda ako su oni nabavljeni da budu korišteni kao gorivo. Energetski proizvodi nabavljeni kao sirovi materijal ili za preprodaju bez dalje transformacije isključuju se.

21 110 Investicije u opremu i fabrike za kontrolu zagađenja i specijalni pribor (Aneksi II) *(uglavnom oprema koja se postavlja na kraju cjevovoda i ispusta)*

Definišu se kao kapitalni izdaci za metode, tehnologije, procese ili opremu koji su dizajnirani da prikupe i otklone zagađenje i zagađivače (npr. ispuštanja u zrak, isticanja ili čvrsti otpad) nakon njihovog stvaranja; da spriječe širenje i da mjere nivo zagađenja i tretiraju i odlažu zagađivače koji se stvaraju pri poslovnim djelatnostima preduzeća.

To je zbir rashoda u područje zaštite okoliša: zaštita vazdušnog prostora i klime; upravljanje otpadnim vodama i ostale djelatnosti zaštite okoliša. Ostale djelatnosti zaštite okoliša uključuju: zaštitu i poboljšanje tla, podzemnih voda i površinskih voda; smanjenje buke i podrhtavanja; zaštitu raznovrsnosti biljnih vrsta i krajolika; zaštitu od radijacije; istraživanje i razvoj; opći menadžment i administraciju zaštite okoliša; obrazovanje, obučavanje i informiranje i djelatnosti ne razvrstane na drugom mjestu. Glavni cilj ili funkcija ovih kapitalnih izdataka je zaštita okoliša i ukupni izdaci za tu namjenu trebaju se ovdje iskazati.

Ukupni rashodi na zaštitu okoliša iskazuju se bruto, prije bilo kojeg poravnanja koje rezultira iz prodaje nus-proizvoda koji se mogu prodati, ušteda ili primljenih subvencija.

Nabavka dobara vrijednuje se po nabavnim cijenama isključujući odbitni PDV i ostale odbitne poreze direktno povezane sa prometom.

21 120 Investicije u opremu i postrojenja vezane za tehnologije za čišćenje (Aneks II) („integrirana tehnologija“)

Definišu se kao kapitalni izdaci za nove ili poboljšanja postojećih metoda, tehnologija, procesa, opreme (ili njihovih dijelova) oblikovani da zaštite ili smanje količinu zagađenja stvorenih na izvoru (npr. ispuštanje u zrak, isticanja ili čvrsti otpad) te na taj način smanje uticaj na okoliš zajedno sa oslobađanjem od zagađivača i/ili sa djelatnostima zagađivanja.

To je zbir izdataka u ekološke domene: zaštita vazdušnog prostora i klime; upravljanje otpadnim vodama; upravljanje otpadom i ostale djelatnosti zaštite okoliša. Ostale djelatnosti zaštite okoliša uključuju: zaštitu i poboljšanje tla, podzemnih voda i površinskih voda; smanjenje buke i podrhtavanja; zaštitu raznovrsnosti biljnih vrsta i krajolika; zaštitu od radijacije; istraživanje i razvoj; opći menadžment i administriranje zaštite okoliša; obrazovanje, obučavanje i informiranje; djelatnosti koje vode u nerazdjeljive izdatke i djelatnosti ne razvrstane na drugom mjestu.

Ukupni rashodi na zaštitu okoline iskazuju se u bruto iznosu, prije bilo kojeg poravnjanja koje rezultira iz prodaje nus-proizvoda koji se mogu prodati, ušteda ili primljenih subvencija.

Nabavka dobara vrednuje se po nabavnim cijenama isključujući odbitni PDV i ostale odbitne poreze direktno povezane s prometom.

21 140 Ukupni tekući rashodi na zaštitu okoliša (Aneks II)

Ukupni tekući rashodi na zaštitu okoliša su rashodi za izvršavanje i održavanje aktivnosti, tehnologija, procesa, opreme (ili dijelova) koji su namijenjeni da spriječe, reduciraju, tretiraju ili eliminišu zagađivače i zagađenje (npr. izdušne plinove, otpadne vode ili čvrsti otpad) ili bilo koju drugu degradaciju okoliša koja je posljedica poslovne aktivnosti kompanije.

To je zbir izdataka u ekološke domene: zaštita vazdušnog prostora i klime; upravljanje otpadnim vodama; upravljanje otpadom i ostale djelatnosti zaštite okoliša. Ostale djelatnosti zaštite okoliša uključuju: zaštitu i poboljšanje tla, podzemnih voda i površinskih voda; smanjenje buke i podrhtavanja; zaštitu raznovrsnosti biljnih vrsta i krajolika; zaštitu od radijacije; istraživanje i razvoj; opći menadžment i administriranje zaštite okoliša; obrazovanje, obučavanje i informiranje; djelatnosti koje vode u nerazdjeljive izdatke i djelatnosti ne razvrstane na drugom mjestu.

Ukupni rashodi na zaštitu okoliša iskazuju se u bruto iznosu, prije bilo koga poravnjanja koje rezultira iz prodaje nus-proizvoda koji se mogu prodati, ušteda ili primljenih subvencija.

Tekući rashodi su zbir unutrašnjih troškova i nabavke usluga vezane za zaštitu okoliša. Unutrašnji troškovi uključuju sve tekuće rashode na zaštiti okoliša osim nabavke usluga vezanih za zaštitu okoliša od drugih jedinica. To je zbir troškova radne snage, upotrebe sirovina i potrošne robe uključujući troškove energije i plaćanje za operativni lizing.

2.4. Metoda primarnog prikupljanja podataka

Način prikupljanja

Papirnati (štampani) upitnik šalje se poštanski svim izvještajnim jedinicama.

Rokovi za prikupljanje podataka

Prikupljanje podataka vrše entitetski zavodi za statistiku i Podružnica Brčko distrikta BiH. Upitnici se šalju 3– 4 mjeseca od kraja referentne godine, rok za prikupljanje izvještaja je polovina godine, a krajnji rok za kontrolu i kontakt sa izvještajnim jedinicama je 9 mjeseci od kraja referentne godine.

Uzorak ili popis

Korištena je kombinovana metoda popisa (za preduzeća sa 20 i više zaposlenih) i metoda uzorka za ostala preduzeća. Uzorak je dizajniran kao stratifikovani slučajni uzorak. Stratifikacija je opisana u dijelu „Kriteriji za stratifikaciju“. Alokacija je izvršena uzimajući u obzir informacije o ocjeni varijanse iz SBS istraživanja koje se provodilo godinu prije (promet, dodana vrijednost i vlastiti troškovi), kao i pomoćnih varijabli iz Statističkog poslovnog registra (zaposleni i finansijski podatak), te postavljanjem minimalnog praga za broj jedinica stratumu na slijedećim domenima:

- DOM1 - stratum tj.
Entitet_2ili3cifreNACERev2_klasaBrojaZaposlenih_CensusUslov_CensusOutliers

- DOM2 - Entitet_područje_klasaBrojaZaposlenih_CensusUslov_CensusOutliers
- DOM3 - OznakaEntiteta_područje
- DOM4 - OznakaEntiteta
- DOM5 - BiH

pri čemu je CensusUslov oznaka na osnovu koje se određivalo da su pojedini stratumi po inicijalnoj definiciji ušli u census stratume, a CensusOutliers oznaka census stratuma koji su nastali primjenjujući određene uslove za definisanje stratuma u dizajnu uzorka (npr. standardna devijacija, promet po zaposlenim, preduzeća sa većim finansijskim podacima iz registra itd.). Korištena je optimalna Newman-ova alokacija (Bethel alokacija), pri čemu je finalna veličina uzorka određena primjenom proporcionalne alokacije za one stratume u kojima je broj jedinica dobiven Bethel-ovom alokacijom bio manji od broja jedinica dobivenih proporcionalnom alokacijom.

Kriteriji za stratifikaciju

Stratifikacija je definisana uzimajući u obzir teritorijalnu pripadnost, djelatnost, klasu zaposlenih i uslova inicijalnog censusa za određene stratume. Pri tome je uzet nivo oblasti za područja KD BiH 2010:

1. Područje B „Vađenje ruda i kamena“
2. Područje C „Prerađivačka industrija“
3. Područje E „Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša“
4. Područje F „Građevinarstvo“
5. Područje G „Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala“
6. Područje H „Prevoz i skladištenje“
7. Područje I „Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo“
8. Područje J „Informacije i komunikacije“
9. Područje M „Stručne, naučne i tehničke djelatnosti“
10. Područje N „Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti“
11. Područje Q „Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite“
12. Područje S „Ostale uslužne djelatnosti“ osim 94

odnosno nivo grane za područja:

1. Područje D „Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom parom i klimatizacija“
2. Područje L „Poslovanje nekretninama“
3. Područje P „Obrazovanje“

Za sva područja osim za područje G korištena je klasa po veličini, a prema broju zaposlenih:

1. I klasa 0 - 19 zaposlenih
2. II klasa 20 - 49 zaposlenih
3. III klasa 50 i više zaposlenih

dok je za područje G „Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala“ korištena klasifikacija klasa po veličini, a prema broju zaposlenih:

1. I klasa 0 - 1 zaposlenih
2. II klasa 2– 9 zaposlenih
3. III klasa 10 - 19 zaposlenih
4. IV klasa 20 - 49 zaposlenih
5. V klasa 50 - 249 zaposlenih
6. VI klasa 250 i više zaposlenih

Granične vrijednosti i postotak uzorkovanja

0– 19 zaposlenih osoba: 36,3 %

20– 249 zaposlenih osoba: 100 %

250 zaposlenih osoba: 100 %

Stopa odgovora

Za nivo BiH stopa odgovora je 76,9 %. Stopa odgovora (odziv izvještajnih jedinica) po entitetima se neznatno razlikuje.

Aktivnosti na povećanju stope odgovora

Nedostajući odgovori se prvo urgiraju poštanskim podsjetnicama, a zatim telefonskim kontaktima. U slučaju većeg neodziva izvještajne jedinice koje ne reaguju na prethodne urgencije, posjećuje ih osoblje regionalnih statističkih kancelarija, a u slučaju ključnih izvještajnih jedinica direktno osoblje iz centralnih kancelarija.

Periodika prikupljanja podataka

Podaci se prikupljaju godišnje.

Planirane promjene u metodi prikupljanja podataka

Uvođenje elektronskih upitnika sa "pametnim" unosom podataka sa kontrolama i e-mail isporukom, uz printane poštanske upitnike za ostatak preduzeća (koja elektronske upitnike iz bilo kojeg razloga ne prihvataju).

Korištenje administrativnih podataka za proizvodnju SPS statistika za preduzeća sa manje od 20 zaposlenih.

2.5. Postupci kompilacije

Procjene za neodziv

U fazama obrade podataka koje se odnose na editovanje i imputaciju nedostajućih podataka za preduzeća koja su odgovorila, korišteni su završni računi, kao i druga statistička istraživanja čiji je predmet konkretno područje od interesa. Pored toga, u Federaciji BiH je odrađena cold-deck imputacija korištenjem navedenih raspoloživih izvora sa ciljem povećanja kvalitete podataka i (finalne) stope odgovora. Nakon toga je odrađena procjena za jedinice koje nisu odgovorile i to korekcijom inicijalnih pondera uzimajući u obzir finalnu stopu neodgovora.

Procjene za ukupan populacijski nivo

Ocjena ukupne populacije urađena je pomoću metode kalibracije. Korištene su sve dostupne informacije iz SPR-a i to:

- Broj preduzeća po stratumu,
- Broj zaposlenih po stratumu,
- Ukupan promet po stratumu.

Inicijalni ponderi izračunati su kao recipročna vrijednost vjerovatnoće izbora jedinice uzorkovanja, a zatim je izvršeno korigovanje inicijalnog pondera imajući u vidu ukupan neodziv po stratumima. Tako korigovani inicijalni ponder, poznati totali korištenih pomoćnih informacija po stratumu, kao i vrijednosti pomoćnih varijabli za jedinice koje su odgovorile, predstavljaju ulazne informacije za proces kalibracije. Procesom kalibracije tražimo rješenje problema optimizacije sa dodatnim uslovima (traženje vezanog ekstremuma) koji se može precizirati na slijedeći način:

$$\left\{ \begin{array}{l} \min \sum_{i \in r} d(g_i, w_i) \\ \sum_{j \in r_h} g_j = N_h \\ \sum_{j \in r_h} g_j x_j^{emp} = X_h^{emp} \\ \sum_{j \in r_h} g_j x_j^{fin} = X_h^{fin} \end{array} \right. \quad h = 1, \dots, H$$

gdje je:

d - funkcija distance (u ovom slučaju logaritamska)

g_i - kalibrirani ponder (koji je izlaz procesa kalibracije)
 w_i - ponder izračunat korigovanjem inicijalnog pondera za ukupan neodaziv
 N_h - broj elemenata populacije u stratumu h
 r_h - odgovor u stratumu h
 x_j^{emp} - broj zaposlenih iz registra za jedinicu j (iz odgovora)
 x_j^{fin} - finansijski podaci iz registra za jedinicu j (iz odgovora)
 X_h^{emp} - broj zaposlenih po stratumu
 X_h^{fin} - ukupan prihod po stratumu
 H - ukupan broj stratuma.

Imajući u vidu nivoe razmjene podataka u statističkom poslovnom registru, kalibracija pondera je posebno izvršena na nivou entiteta/Brčko distrikta BiH, koji su zatim korišteni za ocjene na svim domenima od interesa uključujući i nivo države.

Upoređivanje podataka sa drugim skupovima podataka

Upoređivanje podataka radi se sa podacima nacionalnih računa, PRODCOM statistikom, statistikom zaposlenosti i sl.

Tretman povjerljivih podataka

Minimalni broj izvještajnih jedinica za koje se podaci mogu objavljivati su tri jedinice. Drugo pravilo je pravilo dominantnosti po kome se agregiran podatak ne može objaviti ako jedna jedinica učestvuje sa 85 % i više. Izuzetak od ovog pravila su slučajevi kada postoji saglasnost izvještajne jedinice. Trenutno podaci na nacionalnom nivou objavljuju se samo agregirani na dvije šifre klasifikacije djelatnosti i po klasama zaposlenih na nivou područja.

Planirane promjene u metodi proizvodnje

Korištenje administrativnih podataka za mala preduzeća i istraživanje za ostala preduzeća, a za preduzetnike kreiranje okvira iz SBR-a na osnovu koga će se raditi procjena SPS varijabli ili kreiranje posebnog istraživanja za ovu grupu izvještajnih jedinica.

2.6. Kvaliteta

Ocjenjivanje kvaliteta

Za praćenje i ocjenjivanje kvaliteta Eurostat je propisao posebnu formu izvještaja na osnovu koga se cijeni kvaliteta proizvedenih statistika. Izvještaj o kvaliteti posmatra proizvedenu statistiku sa slijedećih aspekata:

- Relevantnost
- Preciznost i pouzdanost podataka
- Aktuelnost i pravovremenost
- Dostupnost i jasnoća
- Uporedivost i koherentnost

Relevantnost

Relevantnost je stepen u kojem statistički izlazi zadovoljavaju sadašnje i potencijalne potrebe korisnika i mjera u kojoj su statistike (definicije, klasifikacije i sl.) usaglašene sa evropskim i međunarodnim standardima.

Strukturne poslovne statistike su usaglašene s EU regulativom 295/2008.

Preciznost i pouzdanost podataka

Preciznost i pouzdanost podataka utvrđuje se u svim fazama provođenja istraživanja. Obavljaju se kontrole podataka (logičke i matematičke) prilikom samog unosa podataka u aplikaciju, zatim se radi statistička analiza ekstremnih vrijednosti varijabli i njihova provjera kontaktom sa izvještajnim jedinicama, na osnovu drugih statističkih izvora ili historijskih podataka.

Za istraživanja zasnovana na uzorku greške se dijele na neuzoračke i uzoračke. Neuzoračke je veoma teško mjeriti, a uzoračke se iskazuju koeficijentom varijacije za osnovne varijable (broj preduzeća, promet, dodana vrijednost, sredstva zaposlenih, broj zaposlenih i investicije u materijana sredstva).

Aktualnost i pravovremenost

Aktualnost statistike izražava se dužinom vremena između raspoloživosti podataka i referentnog perioda na koji se podaci odnose.

Pravovremenost statistike izražava se vremenom kašnjenja publikovanih podataka u odnosu na zadane rokove.

Prema regulativi rokovi za transmisiju prethodnih podataka su 10, a konačnih 18 mjeseci nakon završetka referentne godine.

Prema Planu aktivnosti rok za prve rezultate je 14, a za konačne 18 mjeseci nakon završetka referentne godine. SPS podaci su objavljeni prema Planu publikovanja Agencije za statistiku BiH.

Dostupnost i jasnoća

Dostupnost i jasnoća izražava se u jednostavnosti pristupa podacima od strane korisnika, mogućnost korištenja jednostavnih procedura za dobivanje podataka u očekivanoj formi i u razumnom roku, sa potrebnim objašnjenjima.

Rezultati Strukturnih poslovnih statistika objavljuju se u tematskom biltenu „Strukturne poslovne statistike“ i dostupni su na web stranici Agencije za statistiku BiH.

Uporedivost i koherentnost

Uporedivost podataka ima za cilj da izmjeri uticaj različitih koncepata i definicija, koje su primijenjene u istraživanju. Uporedivost se izražava na osnovu dvije potkomponente i to:

- uporedivost sa drugim zemljama i
- uporedivost u vremenu

Uporedivost podataka sa podacima drugih zemalja postiže se prihvaćanjem osnovnih principa i definicija iz Regulativa EU.

Uporedivost u vremenu postiže se korištenjem iste metodologije, definicija i koncepata u provođenju istraživanja tokom određenog niza godina.

Strukturne poslovne statistike za Bosnu i Hercegovinu koje se proizvode od 2010. godine uz primjenu iste metodologije i definicija varijabli i indikatora su usklađene sa EU definicijama što stvara mogućnost poređenja SPS podataka sa drugim zemljama ili uporedivost podataka po godinama.

Koherentnost statistike iskazuje se u njenoj adekvatnosti za upotrebu za razne korisnike. Podaci Strukturnih poslovnih statistika upoređuju se s podacima iz drugih statistika, kao što su podaci iz nacionalnih računa, PRODCOM statistike, statistike zaposlenosti itd. tokom analize makro podataka.

Potpuna uporedivost nije moguća zbog različitih definicija pojedinih varijabli (dodana vrijednost po cijenama faktora u SPS-u a u nacionalnim računima po baznim cijenama) i različitih jedinica posmatranja (PRODCOM statistika prati jedinice homogene proizvodnje, a SPS preduzeće).

Kratak opis kriterija kvalitete koji se uzimaju u obzir za potrebe zemlje

Kontrolu i uređivanje podataka obavljaju entitetski zavodi.

U aplikaciju za unos podataka koja je jedinstvena za sve tri statističke institucije ugrađen je set kontrola kojima se provjerava kompletnost, tačnost i logičnost podataka na nivou osnovnog subjekta. Greške se koriguju kontaktom sa izvještajnim jedinicama ili koristeći neki drugi izvor. Nakon toga se obavlja statistička analiza varijabli i indikatora kroz koju se utvrđuju ekstremne vrijednosti (vanjske vrijednosti) koje se listaju i provjeravaju. Za utvrđivanje outliera koriste se slijedeći indikatori: promet po zaposlenoj osobi, dodana vrijednost po zaposlenoj osobi, troškovi rada po zaposleniku, učestvovanje bruto operativnog viška u prometu, učestvovanje bruto operativnog viška u dodanoj vrijednosti, investicije po zaposlenoj osobi i učestvovanje dodane vrijednosti u vrijednosti proizvodnje. Za utvrđivanje outliera koristi se algoritam Hidiroglou- Berthelot u programskom okruženju „R“.

Obračunavanje koeficijenta varijacije

Koeficijent varijacije je izračunat koristeći paket „survey“ programskog okruženja R, uzimajući kao osnovu polazni dizajn uzorka, kako je opisan u dijelu „Uzorak ili popis“. Imajući u vidu da je kalibracija izvršena posebno za entitete i Brčko distrikt BiH, pomoćne varijable nisu direktno iskorištene u ocjenama varijanse za domene koje se odnose na državu (odnosno nivo BiH), što je rezultiralo nešto širim intervalima povjerenja za ocjene parametara koji se odnose na te domene.

2.7. Diseminacija

Naziv štampanih publikacija

Godišnje saopćenje: Strukturne poslovne statistike– preliminarni rezultati

Tematski bilten: Strukturne poslovne statistike - konačni rezultati

Bosna i Hercegovina u brojevima: obuhvata kratak pregled godišnjih podataka za Bosnu i Hercegovinu, uključujući Strukturne poslovne statistike. Navedene publikacije na nivou Bosne i Hercegovine izdaju se u četiri jezičke varijante. Entitetske statističke institucije, pored godišnjih saopćenja, pripremaju i objavljuju periodične i godišnje publikacije koje, između ostalih podataka, objavljuju i podatke o strukturnim poslovnim statistikama.

Naziv elektronske diseminacije

Sve navedene publikacije su raspoložive na web stranici Agencije za statistiku BiH (www.bhas.ba) i web stranicama entitetskih zavoda (www.fzs.ba i www.rzs.rs.ba).

Opis proizvedenih standardnih tabela

Standardne tabele obuhvataju osnovne strukturne varijable (broj preduzeća, broj zaposlenih, promet, vrijednost proizvodnje, dodana vrijednost, troškovi zaposlenika, bruto operativni višak i ukupne nabavke) i indikatore (promet po zaposlenoj osobi, dodana vrijednost po zaposlenoj osobi, udio dodane vrijednosti u vrijednosti proizvodnje, prosječni troškovi rada po zaposleniku, bruto operativna stopa). Sve varijable i indikatori za Bosnu i Hercegovinu publikuju se po područjima djelatnosti po slijedećim klasama zaposlenih:

- Mala preduzeća (0 do 49 zaposlenih),
- Srednja preduzeća (50 do 249 zaposlenih) i
- Velika preduzeća (250 i više zaposlenih).

i oblastima djelatnosti.

Rokovi u kojima se podaci objavljuju

Preliminarni podaci publikovani su 14 mjeseci, a konačni 18 mjeseci od kraja referentne godine.

Tretman povjerljivih podataka

Za transmisiju podataka Eurostatu urađena je primarna i sekundarna zaštita podataka. Iste metode zaštite podataka planiraju se koristiti prilikom objave podataka na nacionalnom nivou.

Planirane promjene metode diseminacije

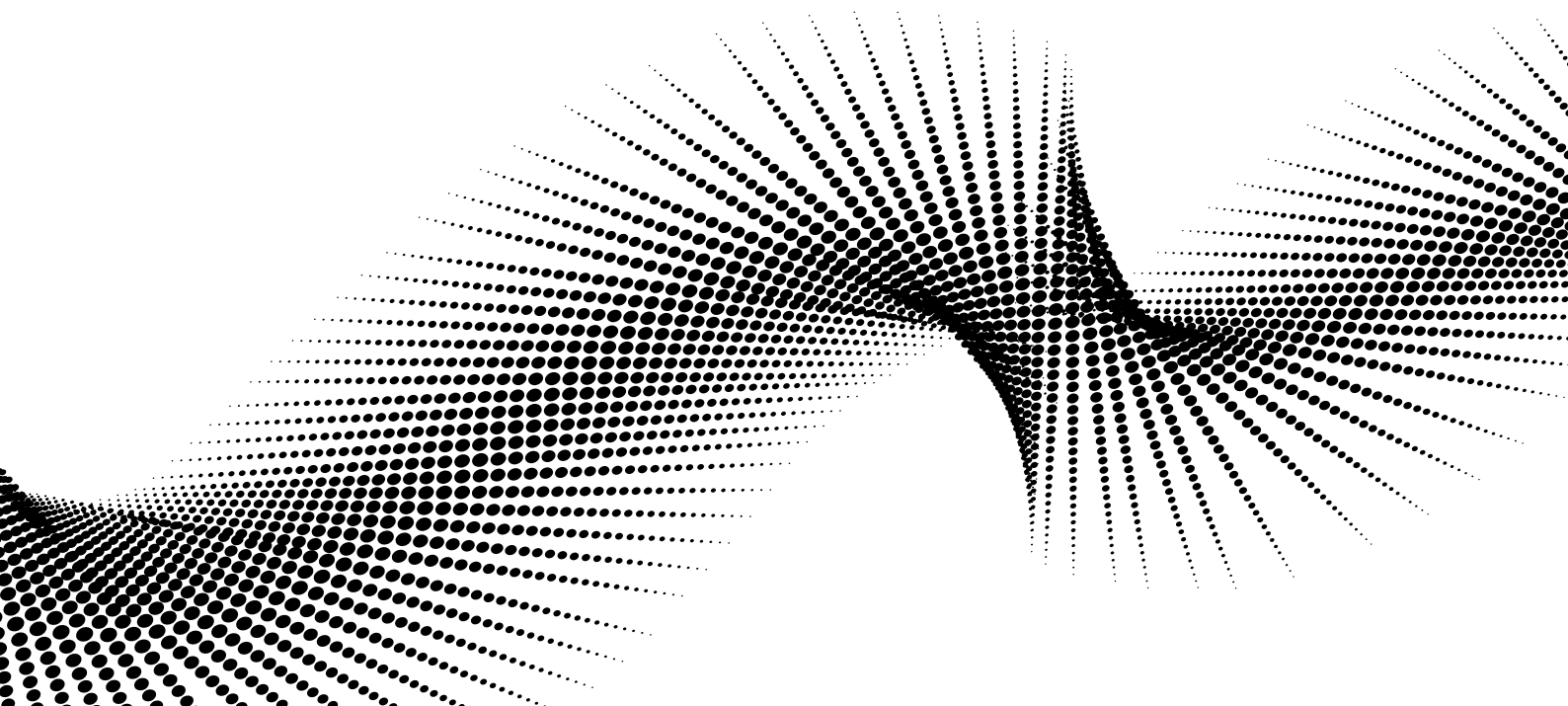
Planira se izrada meta podataka u Agenciji za statistiku BiH i u okviru toga i za Strukturne poslovne statistike.

2.8. Transmisija podataka Eurostatu

Bosna i Hercegovina nije obavezna dostavljati podatke Eurostatu, iako se procjena statističkog sistema zemalja kandidata i potencijalnih kandidata vrši na osnovu podataka koji se dostavljaju Eurostatu.

Transmisija podataka Eurostatu vrši se u propisanom formatu. Izvršena je transmisija SPS podataka za 2012. godinu. Nakon obavljene transmisije podataka zemlje su obavezne da dostave izvještaje o kvaliteti u tačno definisanoj formi.

**STATISTIKA STRANIH
PODRUŽNICA
(FATS)**

3. STATISTIKA STRANIH PODRUŽNICA (FATS)

U uslovima globalizacije i izraženih integracijskih procesa na svjetskom nivou, strane direktne investicije su od velikog značaja za privredni razvoj svake zemlje. Predstavljaju značajan izvor kapitala te u mnogim slučajevima utiču na ekonomski rast.

Prema međunarodno priznatoj metodologiji, strane direktne investicije definišu se kao ulaganje rezidenata jedne zemlje u preduzeće rezidenta druge zemlje u kojem ulagač stiče minimalno 10 % dionica ili vlasničkih udjela sa pravom glasa.

Centralna banka Bosne i Hercegovine redovno provodi istraživanje o stranim direktnim investicijama putem prikupljanja podataka od rezidentnih preduzeća i banaka sa stranim ulaganjem.

Podaci prikupljeni ovim istraživanjem odnose se na stanja i na tokove direktnog stranog ulaganja u BiH. Stanje ulaganja predstavlja ukupan bilans ulaganja koji postoji na određenom datumu, tj. ukupan iznos ulaganja u vlasničke udjele, a tokovi investicija su stvarne transakcije stranog ulaganja tokom posmatranog perioda, tj. novo ulaganje iz inostranstva u vlasničke udjele, obveznice, instrumente tržišta novca i nova pozajmljivanja svih vrsta. Tokovi direktnog stranog ulaganja evidentiraju se i koriste u statistici platne bilanse, a stanje strane aktive i pasive u statistici međunarodne investicijske pozicije Bosne i Hercegovine.

Statistika stranih podružnica (FATS) opisuje aktivnosti stranih preduzeća/podružnica koja su rezidenti u datoj zemlji, ali su pod **kontrolom** institucijske jedinice van te zemlje ili preduzeća/podružnica koja posluju u inostranstvu, a pod kontrolom su rezidentne institucijske jedinice te zemlje.

Kontrola postoji u slučaju kada institucijska jedinica posjeduje više od 50 % vlasničkih prava ili udjela u drugom preduzeću. Kontrola je definisana koristeći koncept „**krajnje institucijske jedinice**“ - (UCI).

Krajnja institucijska jedinica (UCI) predstavlja institucijsku jedinicu koju ne kontrolišu druge institucijske jedinice. UCI ima ključnu ulogu u statistici globalizacije.

Sadržaj statistike stranih podružnica u Evropskoj zajednici je propisan osnovnom EU FATS Regulativom 716/2007 i Regulativama za implementaciju 747/2008 i 364/2008.

Regulativa uključuje dva Aneksa i to:

- Aneks I - Inward FATS i
- Aneks II - Outward FATS.

Inward FATS opisuje ukupnu aktivnost stranih preduzeća/podružnica u zemlji. Strano preduzeće/podružnica, u smislu Inward FATS je preduzeće koje je rezident u datoj zemlji, ali je pod kontrolom institucijske jedinice van te zemlje. Inward FATS podaci pokazuju koliko zaposlenih radi u stranim preduzećima/podružnicama, koliki promet je ostvaren, kolika je stvorena dodana vrijednost itd. na geografskom području te zemlje.

Outward FATS opisuje ukupnu aktivnost preduzeća/podružnica u inostranstvu koje kontroliše dana zemlja. Strano preduzeće/podružnica, u smislu Outward FATS je preduzeće/podružnica koje nije rezident u datoj zemlji, ali je pod kontrolom rezidentne institucijske jedinice te zemlje.

Outward FATS podaci opisuju koliko zaposlenih radi u preduzećima/podružnicama u inostranstvu, koliki je promet ostvaren, kakav je ekonomski uticaj investicija u inostranstvu itd.

3.1. Inward FATS statistika u BiH

Razvoj Inward FATS statistike u BiH je započeo u 2013. godini kroz GIZ projekat „Unapređenje usaglašenosti BiH zvaničnih statistika sa EU Regulativama u oblasti poslovnih statistika-komponenta II Inward FATS“. Cilj ovog projekta je bio razvoj okvira za redovnu proizvodnju Inward FATS statistike za BiH. Kroz projekat je razvijen sistem za kompilaciju i uspostavljene procedure i standardne tabele za proizvodnju podataka za Inward FATS statistiku za BiH i entitete.

Pravni osnov

Pravni osnov za proizvodnju Inward FATS statistike su tri zakona o službenoj statistici, državni i entitetski programi kao i godišnji statistički planovi koji sadrže opširne informacije o sadržaju istraživanja, rezultatima, obavezama i rokovima.

U Evropskoj zajednici EU FATS statistika je propisana Regulativom 716/2007 i Regulativama za implementaciju 747/2008 i 364/2008.

Okvir za razvoj Inward FATS statistike

Preduzeća koja ulaze u okvir su preduzeća koja se nalaze u većinskom stranom vlasništvu. Okvir preduzeća je dobiven na osnovu liste Centralne banke BiH iz istraživanja o Stranim direktnim investicijama i Statističkog poslovnog registra. U okvir su ušla sva preduzeća sa date liste sa 50 % i više stranog vlasništva kao i preduzeća koja su kroz strukturno poslovno istraživanje za 2012. godinu odgovorila da se nalaze u većinskom stranom vlasništvu.

3.2. Obuhvat podataka

Pokrивene djelatnosti (aktivnosti)

Inward FATS obuhvata sva aktivna preduzeća sa 50 % i više stranog vlasništva, a koja su prema glavnoj djelatnosti svrstana u slijedeća područja djelatnosti: B - Vađenje ruda i kamena, C - Prerađivačka industrija, D - Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša, F - Građevinarstvo, G - Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, H - Prevoz i skladištenje, I - Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo), J - Informacije i komunikacije, L - Poslovanje nekretninama, M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti, N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti i oblast 95 - Popravak računara i predmeta za vlastitu upotrebu i domaćinstvo iz područja S - Ostale uslužne djelatnosti.

Pokrivena preduzeća

Uključena su sva preduzeća u većinskom stranom vlasništvu sa 20 i više zaposlenih.

Za proizvodnju je korišten cut-off metoda u zavisnosti od broja zaposlenih. Razlog primjene cut-off metoda je što je u SPS istraživanju korišten uzorak za preduzeća sa manje od 20 zaposlenih tako da u uzorak nisu ušla sva preduzeća koja su u većinskom stranom vlasništvu, a nalaze se na listi CBBiH.

3.3. Metoda proizvodnje podataka

Za proizvodnju Inward FATS statistika koriste se dva seta podataka. Prvi set podataka je potreban za identifikaciju stranih preduzeća/podružnica, a drugi set sadrži podatke o ekonomskim karakteristikama preduzeća. Izvor podataka za identifikaciju stranih preduzeća/podružnica je lista Centralne banke BiH koja sadrži podatke o zemlji stranog vlasnika kao krajnje institucijske jedinice kao i preduzeća koja su kroz strukturno poslovno istraživanje za 2012. godinu odgovorila da se nalaze u većinskom stranom vlasništvu. Na taj način dolazi se do podataka o zemlji gdje se krajnja institucijska jedinica nalazi. U situaciji kada podaci o krajnjoj institucionalnoj jedinici nisu dostupni, kao zamjena koriste se podaci o prvoj institucionalnoj jedinici.

Izvor podataka o ekonomskim karakteristikama preduzeća su podaci prikupljeni strukturnim poslovnim istraživanjem. Naime, strana preduzeća/podružnice predstavljaju podskup svih preduzeća na teritoriji Bosne i Hercegovine koja su obuhvaćena Strukturnim poslovnim istraživanjem.

3.4. Popis i definicije varijabli

Definicije varijabli koje je potrebno proizvesti u skladu sa EU FATS Regulativom identične su definicijama varijabli u Strukturnim poslovnim statistikama koje su date u podnaslovu 2.3 koji se odnosi na Strukturne poslovne statistike.

Slijedeće varijable zahtjevaju se EU FATS Regulativom:

11 110 Broj preduzeća

12 110 Promet

12 120 Vrijednost proizvodnje

12 150 Dodana vrijednost po faktorskim troškovima

13 110 Ukupne nabavke dobara i usluga

13 120 Nabavka dobara i usluga nabavljenih za preprodaju bez dalje obrade

13 310 Troškovi zaposlenika

15 110 Bruto investicije u materijalna dobra

15 120 Bruto investicije u zemljište

16 110 Broj zaposlenih osoba

3.5. Diseminacija

Naziv štampanih publikacija

Planira se priprema godišnjeg saopćenja Strane podružnice u BiH-Inward FATS.

Naziv elektronske diseminacije

Navedeno saopćenje bit će raspoloživo na web stranici Agencije za statistiku BiH (www.bhas.ba).

3.6. Transmisija podataka Eurostatu

Bosna i Hercegovina nije obavezna dostavljati podatke Eurostatu, iako se procjena statističkog sistema zemalja kandidata i potencijalnih kandidata vrši na osnovu podataka koji se dostavljaju Eurostatu.

Transmisija podataka Eurostatu vrši se u propisanom formatu. Pripremljena je prva transmisija Inward FATS podataka za 2012. godinu i podaci će biti dostavljeni Eurostatu.